

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Навчально-науковий інститут економічної безпеки та митної справи

Кафедра митної справи та товарознавства

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

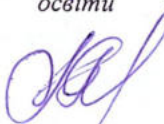
**«ОЦІНКА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ СТРУКТУРНИМ ПІДРОЗДІЛОМ
МИТНОГО ОРГАНУ»**

Здобувача вищої освіти 4 курсу,
ММБ- 21-1 групи,
спеціальності 073 «Менеджмент»
ОПП «Менеджмент митної справи»


підпис здобувача вищої
освіти

Лисих Анжели
Ігорівни

Науковий керівник
науковий ступінь вчене звання


підпис керівника

Микитенко Тетяна
Владиславівна,
к.е.н., доцент

Гарант освітньої програми
науковий ступінь вчене звання


підпис керівника

Держак Наталія
Олександрівна, к.е.н.,
доцент

Допущено до захисту за рішенням
кафедри митної справи та
товарознавства
протокол від ____ № ____


підпис завідувача кафедри

Ткаченко Сергій
Олександрович, к.е.н.,
доцент

Ірпінь 2025

Реєстрація № 41

(дата)

04.06.2025

(підпис відповідальної особи)

Результати перевірки

До захисту
(до захисту, на доопрацювання)

(дата)

04.06.2025

(підпис)

Результат попереднього захисту

(оцінка)

(дата)

Результат захисту

(оцінка)

(дата)

4

11.06.2025

Голова комісії:

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Члени комісії:

(підпис)

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
------------------	-------------------------	--------------------------	----------	--

ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Зміст кваліфікаційної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	від 0 до 20			<p>О.М. Коваленко О.П.</p> <p>В.М. Коваленко С.О.</p> <p>Г.М. Коваленко О.П.</p> <p>Д.М. Коваленко О.П.</p> <p>Е.М. Коваленко О.П.</p>
Дотримання вимог щодо оформлення	від 0 до 10			
Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені строки	від 0 до 5			
Рецензент	від 0 до 5			
Доповідь	від 0 до 15			
Роздатковий матеріал	від 0 до 10			
Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на питання	від 0 до 25			
Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10			
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	38		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
38	C	4		<p>О.М. Коваленко О.П.</p> <p>В.М. Коваленко С.О.</p> <p>Г.М. Коваленко О.П.</p> <p>Д.М. Коваленко О.П.</p> <p>Е.М. Коваленко О.П.</p>

Навчально-науковий інститут економічної безпеки та митної справи

Кафедра митної справи та товарознавства

Спеціальність 073 «Менеджмент»

Освітня програма «Менеджмент митної справи»

Затверджую

Завідувач кафедри

С. Ткаченко

«_____» _____ 2024 р.

Завдання на кваліфікаційну роботу

здобувачу вищої освіти

Лисих Анжели Ігорівни

Тема кваліфікаційної роботи

Оцінка системи управління структурним підрозділом митного органу

тверджена наказом ректора від «_08_» жовтня 2024 р. №1493

Строк здачі закінченої роботи _____ 2025 р.

Цільова установка

Мета роботи - є визначення шляхів підвищення системи управління структурного підрозділу митного органу.

Об'єкт дослідження є суспільні відносини, що виникають під час управління структурним підрозділом митного органу

Предметом дослідження є оцінка системи управління структурним підрозділом митного органу

Орієнтовною базою дослідження є діяльність Одеської митниці Держмитної служби в частині оцінки системи управління

Вихідні дані до роботи митна статистика ДМСУ, результати діяльності Одеської митниці Держмитної служби, навчальна та наукова література за темою дослідження

Перелік графічного матеріалу таблиці, рисунки, графіки, схеми

5. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом)

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ СТРУКТУРНОГО ПІДРОЗДІЛУ МИТНОГО ОРГАНУ

1.1. Характеристика системи управління в органах Держмитної служби

1.2. Завдання системи управління структурним підрозділом митного органу

Розділ 2. МЕТОДИКА ДІЯЛЬНОСТІ ОДЕСЬКОЇ МИТНИЦІ ДЕРЖМИТНОЇ СЛУЖБИ

2.1. Характеристика діяльності Одеської митниці Держмитної служби

2.2. Ефективність діяльності Одеської митниці Держмитної служби

Розділ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ діяльності Одеської митниці Держмитної служби

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

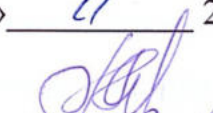
ДОДАТКИ

6. Календарний план виконання роботи

№	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів	
		За планом	ф
1	Вибір теми, вивчення літературних джерел, постановка проблеми та складання плану роботи	02.10.2024	
2	Вибір та вивчення навчальної, наукової та методичної літератури за темою	21.10.2024	
3	Видача завдання науковим керівником	06.11.2024	
4	Підготовка першого розділу роботи та подання її науковому керівнику	06.02.2025	
5	Підготовка другого розділу роботи та подання її науковому керівнику	03.03.2025	
6	Підготовка третього розділу роботи та подання її науковому керівнику	03.04.2025	
7	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень наукового керівника	23.04.2025	
8	Подання роботи для перевірки на наявність плагіату	02.05.2025	
9	Попередній захист роботи	14.05.2025	
10	Отримання відгуку керівника роботи	27.05.2025	
11	Допуск роботи зав. кафедрою до захисту	30.05.2025	
12	Отримання зовнішньої рецензії	05.06.2025	
13	Захист роботи	___ червня 2025	

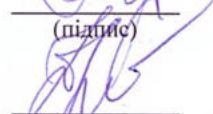
7. Дата видачі завдання « 26 » 11 2024

Керівник кваліфікаційної роботи


(підпис)

Микитенко Т.В.

Гарант освітньо-професійної програми


(підпис)

Держак Н.О.

Завдання до виконання отримав
здобувач


(підпис)

Лисих А.

им розділом)

АНОТАЦІЯ

СТРУКТУРНОГО

УЖБИ

ї служби

рок виконання етап

За планом

02.10.2024

21.10.2024

06.11.2024

06.02.2025

03.03.2025

03.04.2025

23.04.2025

02.05.2025

14.05.2025

27.05.2025

30.05.2025

05.06.2025

червня
2025

икитенко Т.В.

Держак Н.О.

Лисих А.

Мета роботи полягає в оцінці організаційно-функціональних засад діяльності Одеської митниці Держмитної служби України з подальшим формуванням пропозицій щодо підвищення її ефективності в сучасних умовах.

Завданнями роботи є зробити характеристику системи управління в митних Держмитної служби; охарактеризувати завдання системи управління структурним підрозділом митного органу; провести характеристику діяльності Одеської митниці Держмитної служби; дослідити ефективність діяльності Одеської митниці Держмитної служби; запропонувати шляхи удосконалення діяльності одеської митниці Держмитної служби.

Предметом дослідження є організаційні та функціональні особливості діяльності Одеської митниці як структурного підрозділу Держмитслужби.

Об'єктом дослідження виступає діяльність митних органів України в системі державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Базою дослідження виступає Одеська митниця Державної митної служби України.

За результатами дослідження сформульовані пропозиції щодо удосконалення організаційної структури, підвищення ефективності управління зменшення корупційних ризиків у діяльності Одеської митниці.

Одержані результати можуть бути використані в практичній роботі митних органів, зокрема Одеської митниці, з метою підвищення прозорості процедур, покращення аналітичної роботи та реалізації стратегії розвитку митної служби.

Кваліфікаційна робота містить 62 сторінки, 8 таблиць, 1 рисунок, список використаних джерел з 41 найменувань.

Ключові слова: Одеська митниця, митна система, митне адміністрування, митний контроль, митна реформа, електронне декларування, зовнішньоекономічна діяльність, антикорупційні заходи, митне законодавство, організаційна структура.

Рік виконання кваліфікаційної роботи 2024-2025.

Рік захисту роботи 2025.

ANNOTATION

The purpose of the study is to assess the organizational and principles of the activities of the Odesa Customs of the State Customs Ukraine, with further development of proposals for improving its efficiency in modern conditions.

The tasks of the work are to characterize the management system in the Customs Service; to characterize the tasks of the management system of a unit of the customs authority; to characterize the activities of the Odesa Customs of the State Customs Service; to study the efficiency of the Odesa Customs of the Customs Service; to propose ways to improve the activities of the Odesa Customs of the State Customs Service.

The subject of the study is the organizational and functional features of the Odesa Customs as a structural unit of the State Customs Service.

The object of the study is the activities of the customs authorities of the system of state regulation of foreign economic activity.

The research is based on the Odesa Customs of the State Customs Ukraine.

Based on the results of the study, the author formulates proposals for improving the organizational structure, increasing the efficiency of management, reducing corruption risks in the activities of the Odesa Customs.

The results obtained can be used in the practical work of customs authorities. In particular, Odesa Customs, to increase the transparency of procedures, analytical work and implement the development strategy of the customs service.

The qualification work contains 62 pages, 8 tables, 1 figure, a list of references from 41 sources.

Keywords: Odesa Customs, customs system, customs administration, customs control, customs reform, electronic declaration, foreign economic activity, corruption measures, customs legislation, organizational structure.

Year of qualification work 2024-2025.

Year of thesis defense 2025.

ВІДГУК
наукового керівника кваліфікаційної роботи

Актуальність теми кваліфікаційної роботи «Оцінка системи управління структурним підрозділом митного органу» обумовлена посиленням інтеграційних процесів, загостренням зовнішньоекономічної конкуренції та воєнного стану в Україні. Ефективна діяльність митних органів є важливим ключовим елементом забезпечення митної безпеки держави та наповнення державного бюджету.

Кваліфікаційна робота відповідає плану, затвердженому керівником, визначеній меті та вказаним завданням.

В Розділі 1 здобувач розкрив поняття, призначення митного складу в системі митної інфраструктури, його нормативно-правове регулювання.

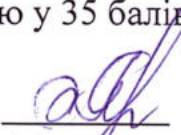
В Розділі 2 надано характеристику організаційної структури митного складу, економічні показники діяльності митного складу.

В Розділі 3 здобувач окреслив напрями удосконалення організаційно-економічного забезпечення роботи митного складу, зокрема запропоновано впровадження цифрових технологій у діяльність митного складу, удосконалення системи делегування повноважень та розподілу відповідальності, впровадження системи управління якістю на основі міжнародних стандартів та підвищення економічної ефективності функціонування митного складу.

Основним недоліком роботи є недостатнє використання даних митної статистики Держмитслужби за обраною темою.

Загалом у кваліфікаційній роботі тему розкрито, надані пропозиції становлять певний інтерес для діяльності митних складів.

Робота виконувалася відповідно до затвердженого графіку, що позитивно вплинуло на якість проведених досліджень. Кваліфікаційна робота рекомендована до захисту з оцінкою у 35 балів.

Керівник кваліфікаційної роботи  Микитенко Т.
(підпис)

Висновок кафедри про кваліфікаційну роботу

Кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти Лисих Анжели Ігорівни розглянута на засіданні кафедри, протокол від «4»  2025 р. № 
допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри

Ткаченко С.

РЕЦЕНЗІЯ
на кваліфікаційну роботу здобувача
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Державного податкового університету
Лисих Анжели Ігорівни
на тему

«Оцінка системи управління структурним підрозділом митного органу»

Актуальність теми: Одеська митниця Держмитної служби України відіграє значну роль у забезпеченні митної безпеки держави, адмініструванні митних платежів та захисті економічних інтересів України. Митна служба країни в особі Одеської митниці, має критичне значення в контексті міжнародної торгівлі, боротьби з контрабандою, та в підтримці проведення ефективного митного контролю. Оцінка її діяльності, вивчення існуючих проблем та шляхів удосконалення, є надзвичайно актуальним питанням для забезпечення стабільної роботи митних органів у сучасних умовах.

Наукова новизна: Робота відзначається комплексним підходом до дослідження діяльності митних органів України, зокрема Одеської митниці, в умовах сучасних економічних викликів. Автор досліджує ефективність існуючих управлінських процесів та пропонує методи підвищення прозорості та зниження корупційних ризиків у митних органах. Важливим є також розгляд застосування новітніх технологій, таких як електронне декларування та автоматизація митних процедур.

Якість проведеного аналізу: Робота ґрунтується на аналізі статистичних даних, дослідженні митної діяльності через призму ефективності адміністративних процесів та внутрішніх реформ. Використані різні методи аналізу, зокрема порівняльний аналіз та системний підхід, що дозволило отримати значущі висновки щодо функціонування митниці в умовах зміненої економічної ситуації.

Обґрунтованість пропозицій і висновків: Автор сформулював пропозиції щодо вдосконалення організаційної структури Одеської митниці та підвищення її ефективності через впровадження сучасних ІТ-рішень, автоматизацію та скорочення адміністративних бар'єрів. Зокрема, важливою є пропозиція щодо посилення боротьби з корупцією та спрощення процедур для зовнішньоекономічних операторів.

Загальний висновок: Робота є важливим внеском у дослідження діяльності митних органів України. Оцінка діяльності Одеської митниці та рекомендації щодо вдосконалення її роботи є актуальними і можуть бути використані для подальших досліджень та удосконалення практики митного адміністрування в Україні.



Рецензент: директор ТОВ «Інтер Карго»

Олександра ФІЛІМОНЕНКО

ННІ економічної безпеки та митної справи
Кафедра митної справи та товарознавства

ДОВІДКА

про перевірку кваліфікаційної (дипломної) роботи на академічний плагіат

П. І. Б. автора роботи

Лисих Анжела Ігорівна

Курс/група _____ ММБ-21-1 _____

Тема дипломної роботи:

Оцінка системи управління структурним підрозділом митного органу.

П. І. Б. наукового керівника

Микитенко Т. В.

Дата захисту:

За результатом перевірки оригінальний текст у роботі становить 94,45%.
Відсоток схожості (складається з правомірних запозичень – посилання, цитування; і неправомірних запозичень – пояснення щодо відсотку тексту, який не є оригінальним (н/д, стаття або інші роботи автора, які є у базі, але вони не зазначені в літературних джерелах) 5,55%, цитат 0,73%.

Відповідальна особа за перевірку на кафедрі



М. Іщук

ЗМІСТ

ВСТУП.....	9
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ СТРУКТУРНОГО ПІДРОЗДІЛУ МИТНОГО ОРГАНУ	11
1.1. Характеристика системи управління в органах Держмитної служби.....	11
1.2. Завдання системи управління структурним підрозділом митного органу.....	17
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ДІЯЛЬНОСТІ ОДЕСЬКОЇ МИТНИЦІ ДЕРЖМИТНОЇ СЛУЖБИ.....	22
2.1. Характеристика діяльності Одеської митниці Держмитної служби...	22
2.2. Ефективність діяльності Одеської митниці Держмитної служби.....	31
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОДЕСЬКОЇ МИТНИЦІ ДЕРЖМИТНОЇ СЛУЖБИ.....	43
ВИСНОВКИ.....	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	57

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах посилення інтеграційних процесів, загострення зовнішньоекономічної конкуренції та воєнного стану в Україні особливого значення набуває ефективна діяльність митних органів, зокрема Одеської митниці Держмитслужби. Саме ця митниця є одним із ключових елементів забезпечення економічної безпеки держави та наповнення державного бюджету. Критичний аналіз сучасних підходів до організації митної справи показує, що потреба в удосконаленні митного адміністрування, спрощенні процедур та забезпеченні прозорості є надзвичайно актуальною. Вивчення діяльності Одеської митниці дозволяє оцінити її ефективність і визначити потенційні напрями вдосконалення.

Стан і ступінь розробки проблеми. Проблематика функціонування митних органів України активно висвітлюється у працях таких вітчизняних та зарубіжних дослідників, як В. Дем'янишин, І. Гурєєв, О. Суханова, J. Jackson, M. Keesing, які досліджують питання митного регулювання, контролю та адміністрування. Сформовані наукові підходи охоплюють як правові, так і організаційні аспекти функціонування митниць. Проте питання конкретної оцінки діяльності окремих митниць, зокрема Одеської, потребує більшої уваги через її стратегічне розташування та значну частку у зовнішньоторговельних операціях України.

Метою кваліфікаційної роботи є оцінка організаційно-функціональних засад діяльності Одеської митниці Держмитної служби України з подальшим формуванням пропозицій щодо підвищення її ефективності в сучасних умовах.

Для досягнення поставленої мети передбачено *вирішення таких завдань*:

зробити характеристику системи управління в органах Держмитної служби;

охарактеризувати завдання системи управління структурним підрозділом митного органу;

провести характеристику діяльності Одеської митниці Держмитної служби;

дослідити ефективність діяльності Одеської митниці Держмитної служби;

запропонувати шляхи удосконалення діяльності одеської митниці Держмитслужби.

Об'єкт дослідження – діяльність митних органів України в системі державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Предмет дослідження – організаційні та функціональні особливості діяльності Одеської митниці як структурного підрозділу Держмитслужби.

Методи дослідження. У процесі роботи використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи: аналіз і синтез – для вивчення нормативної бази та теоретичних джерел; порівняльний аналіз – для зіставлення результатів діяльності Одеської митниці з іншими митницями; системний підхід – для оцінки її структури; методи емпіричного аналізу – для вивчення статистичних даних і практики функціонування митниці.

Базою дослідження є Одеська митниця Державної митної служби України, яка здійснює митне оформлення, контроль та інші функції в межах південного регіону держави.

Науково-практична значимість одержаних результатів. Результати дослідження можуть бути використані для оптимізації організаційних процесів на митниці, підвищення прозорості процедур, а також у навчальному процесі в межах підготовки фахівців за спеціальністю «Менеджмент митної справи». Запропоновані рекомендації можуть слугувати основою для вдосконалення управлінських рішень у сфері митної політики.

Апробація результатів дослідження відбулась шляхом участі у Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Розвиток митної справи України: захист національних інтересів та сприяння реформам», травень 2025, Ірпінь та публікації тез «Оцінка системи управління структурним підрозділом митного органу».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ СТРУКТУРНОГО ПІДРОЗДІЛУ МИТНОГО ОРГАНУ

1.1. Характеристика системи управління в органах Держмитної служби

Державна митна служба України є центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну митну політику та забезпечує економічну безпеку держави. Держмитслужба виконує важливу функцію контролю за переміщенням товарів, транспортних засобів і капіталу через митний кордон України. Її діяльність безпосередньо впливає на наповнення державного бюджету, розвиток міжнародної торгівлі та захист внутрішнього ринку. Основним завданням Держмитслужби є забезпечення дотримання митного законодавства та ефективне адміністрування митних платежів.

Митні органи України — це система виконавчих органів, що відповідають за реалізацію державної митної політики шляхом контролю товарів, які перетинають митний кордон, справляння митних платежів, а також запобігання контрабанді та порушенням митного законодавства [6].

Їх основна мета полягає у сприянні розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, гарантуванні економічної та національної безпеки, а також у забезпеченні захисту митних інтересів держави [5].

Митна система України функціонує відповідно до законодавчих актів, серед яких ключовим є Митний кодекс України, а також численні підзаконні акти, що регулюють порядок митного оформлення, контроль за товарами, боротьбу з контрабандою та адміністративні процедури. Митний кодекс України, прийнятий у 2012 році, став основою для діяльності органів митної служби, встановлюючи чіткі правила для організації митного контролю, визначення обов'язків суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, а також встановлення митних платежів [2]. Згодом, у зв'язку з адміністративною реформою в Україні, внесено значні зміни до Митного кодексу України. Закон України "Про внесення змін до Митного кодексу України у зв'язку з

проведенням адміністративної реформи" від 2019 року став важливим кроком у напрямку спрощення митних процедур, посилення контролю та боротьби з корупцією. Зміни у кодексі передбачають вдосконалення управлінських функцій, створення сприятливих умов для розвитку бізнесу, а також оптимізацію організаційної структури митних органів [3].

Управління митними процесами в Україні ґрунтується на принципах прозорості, законності та ефективності. Митна служба здійснює управління процесами митного оформлення, митного контролю, а також проведення перевірок на основі ризик-орієнтованого підходу. Це дозволяє митникам зосереджувати свої зусилля на найбільш ризикованих операціях і водночас забезпечує оперативність і ефективність процедур. Завдяки таким механізмам, як "Єдине вікно", автоматизація митних процедур, електронний документообіг, зменшено адміністративні бар'єри і значно знижується ймовірність корупційних правопорушень [8].

Одним із головних завдань митної служби є адаптація до європейських стандартів митного контролю та виконання міжнародних зобов'язань України. У зв'язку з євроінтеграцією, митна служба України активно працює над приведенням національного митного законодавства у відповідність до вимог Європейського Союзу. Це включає модернізацію митних процедур, інтеграцію нових технологій та посилення контролю за міжнародними ланцюгами постачання товарів. Законодавчі зміни, що внесені до Митного кодексу України, направлені на вдосконалення управління в митній службі та спрощення процедур, зокрема через автоматизацію, запровадження інноваційних технологій, посилення боротьби з контрабандою та корупцією. Важливим аспектом цих змін є підвищення рівня обов'язкової відповідальності за порушення митних норм і процедур, що має на меті створення сприятливих умов для ведення чесного бізнесу та підвищення довіри до митних органів [2].

Митниця є структурним підрозділом Державної митної служби України, який у межах своєї територіальної юрисдикції виконує завдання, покладені на митні органи. Вона є територіальним органом, що впроваджує державну митну

політику, має статус юридичної особи, власний баланс, рахунки в системі казначейського обслуговування, офіційну печатку та бланки із зображенням Державного Герба України й найменуванням митниці. Її діяльність ґрунтується на Конституції України, Митному кодексі, інших нормативно-правових актах, а також на положенні, затвердженому наказом Держмитслужби [1, 2].

Митниця функціонує в межах визначеної адміністративно-територіальної одиниці (Автономна Республіка Крим, область, міста Київ або Севастополь), однак окремі митниці можуть охоплювати кілька таких одиниць або діяти на загальнодержавному рівні.

Після реформування у 2019 році Служба отримала оновлену структуру та розширений функціонал. До її складу входять регіональні митниці, митні пости, підрозділи протидії митним правопорушенням, аналітичні відділи та лабораторії. Одним із ключових напрямів роботи є боротьба з контрабандою та митними порушеннями. Завдяки сучасним ІТ-рішенням і ризик-орієнтованим системам контроль стає точковим і менш бюрократичним. У цьому контексті важливим є впровадження інструментів цифровізації, зокрема е-Митниці, єдиного вікна, електронного декларування [3].

Станом на 2024 рік в Україні функціонують 26 митниць, які входять до структури Державної митної служби України. Серед них: Волинська, Галицька, Буковинська, Закарпатська, Київська, Подільська, Поліська, Полтавська, Південна, Слобожанська, Сумська, Харківська, Херсонська. Донецька, Луганська, Одеська, Чорноморська, Дніпровська, Запорізька, Вінницька, Чернівецька, Івано-Франківська, Тернопільська, Львівська, Черкаська.

У зв'язку з війною та тимчасовою окупацією окремих територій, деякі митниці частково або повністю не здійснюють контрольні функції.

Система управління в Державній митній службі України ґрунтується на чіткій ієрархії, функціональному розподілі обов'язків та нормативному регулюванні (табл. 1.1) та забезпечує координацію митної політики, контроль за її виконанням і оперативне реагування на зовнішньоекономічні виклики. Нижче

наведена таблиця ілюструє основні структурні рівні управління в Держмитслужбі та функції кожного з них.

Таблиця 1.1

Система управління в органах Держмитної служби України

Рівень управління	Орган/Підрозділ	Основні функції
Центральний	Державна митна служба України	Формування політики, координація, нормативне регулювання, міжнародна співпраця
Регіональний	Обласні митниці	Здійснення митного контролю та оформлення, забезпечення виконання планових завдань
Місцевий (операційний)	Митні пости	Безпосереднє оформлення товарів, контроль документів, виявлення порушень
Аналітично-контрольний	Відділи аудиту, аналітики, внутрішньої безпеки	Аналіз ризиків, аудит процедур, боротьба з корупцією
Техніко-інформаційний	Підрозділи ІТ та технічного забезпечення	Автоматизація процесів, обслуговування баз даних, підтримка електронного документообігу
Професійно-освітній	Навчальні центри, HR-відділи	Підвищення кваліфікації, підбір персоналу, адаптація нових кадрів

Джерело: [4, 5]

Система управління в Держмитслужбі побудована за принципом вертикальної інтеграції, що дозволяє чітко координувати діяльність усіх рівнів — від центру до місцевих підрозділів. На центральному рівні зосереджено стратегічне управління: розробка митної політики, співпраця з урядом, розробка нормативної бази та взаємодія з міжнародними партнерами. Саме тут визначаються загальні правила гри для всієї системи.

Регіональні митниці, виконують функції безпосереднього контролю та забезпечення митного порядку у своїх областях. Вони є ключовою ланкою між центральним апаратом і митними постами, надаючи методичну підтримку та здійснюючи контрольні функції. Місцеві митні пости безпосередньо працюють з бізнесом і громадянами — здійснюють митне оформлення, перевірку документів, контроль за дотриманням вимог.

Важливу роль відіграють аналітичні та контрольні підрозділи, які забезпечують внутрішній аудит, аналіз ризиків і боротьбу з порушеннями. Саме

ці структури сприяють виявленню контрабанди, корупційних схем і помилок у процедурі оформлення. Техніко-інформаційна підтримка стала особливо актуальною в останні роки — автоматизація, цифрові платформи та електронне декларування значно підвищують ефективність митного контролю [8].

Нарешті, система управління передбачає також елемент професійного розвитку — це дозволяє Держмитслужбі забезпечувати якісний кадровий резерв, здійснювати перепідготовку та адаптацію працівників до сучасних стандартів. Така багаторівнева структура дозволяє створити ефективний механізм управління митною справою, здатний швидко реагувати на виклики, підтримувати зовнішньоекономічну діяльність та забезпечувати стабільне наповнення бюджету.

Держмитслужба активно співпрацює з міжнародними партнерами, зокрема Світовою митною організацією, Європейським Союзом та митними органами інших країн. У період з 2022 по 2024 роки особливе значення має митна підтримка експорту, зокрема аграрної продукції, через "шляхи солідарності" з ЄС. Також зросла роль митного контролю у зв'язку з військовими діями — митники забезпечують швидке оформлення гуманітарної допомоги, товарів оборонного призначення, техніки для ЗСУ [13].

У 2023 році митна служба відзначила зростання надходжень до бюджету попри складні економічні умови. Серед викликів залишається високий рівень корупції та потреба у кадровому оновленні. Також активно впроваджуються заходи з прозорості процедур, автоматизації ризиків і підвищення відкритості до бізнесу. Важливою складовою є реформа кадрового складу та внутрішня безпека — створення прозорих умов працевлаштування, внутрішній контроль, перевірка доброчесності співробітників [13]. Завдяки зусиллям уряду, міжнародних партнерів та громадянського суспільства поступово формуються умови для створення ефективної, чесної та модернізованої митної системи. Держмитслужба має стати не лише фіскальним інструментом, а й надійним партнером для бізнесу. На майбутнє пріоритетами залишаються інтеграція з митним простором ЄС, спрощення процедур для експортерів і посилення аналітичної складової у

протидії порушенням. Це дозволить підвищити конкурентоспроможність України в умовах глобалізації.

Таким чином, Державна митна служба України — це ключовий інструмент державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, який проходить непростий, але важливий шлях модернізації та реформ. Її стабільна й ефективна робота є запорукою фінансової безпеки, інтеграції в європейський простір та економічного розвитку держави.

1.2. Завдання системи управління структурним підрозділом митного органу

Система управління структурним підрозділом митного органу є ключовим елементом ефективного функціонування всієї митної служби. Її завдання полягають у координації діяльності підрозділів, забезпеченні оперативного контролю та дотриманні митного законодавства. Чітко організована управлінська система сприяє підвищенню якості митного адміністрування та досягненню стратегічних цілей служби.

Центральним органом виконавчої влади, що відповідає за митну сферу в Україні, є Державна митна служба України (Держмитслужба). Її діяльність координується Кабінетом Міністрів України через Міністерство фінансів. Основною функцією цього органу є впровадження державної митної політики та реалізація заходів з протидії правопорушенням у сфері митного законодавства [7].

У своїй роботі Держмитслужба керується Конституцією України, національним законодавством, актами Президента, постановами Верховної Ради, рішеннями уряду, а також іншими нормативно-правовими документами, що регулюють митну справу. До ключових завдань Держмитслужби належать:

реалізація митної політики, підтримка митної безпеки та захист інтересів держави, створення умов для розвитку міжнародної торгівлі, при збереженні балансу між контролем і спрощенням процедур;

забезпечення протидії порушенням митного законодавства, запобігання контрабанді та іншим правопорушенням;

підготовка пропозицій Міністру фінансів щодо формування ефективної державної митної політики [4].

У підпорядкуванні Держмитслужби перебувають регіональні митниці, митні пости, спеціалізовані митні структури, навчальні заклади, а також науково-дослідні установи, що забезпечують функціонування митної системи України.

Основні повноваження Державної митної служби України визначені Законом України «Про центральні органи виконавчої влади» та відповідними нормативно-правовими актами, зокрема Положенням про Держмитслужбу, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України.

Згідно з цими нормативними документами, до функцій Держмитслужби належать [4, 5]:

узагальнення практики застосування митного законодавства в межах своєї компетенції, а також підготовка й подання на розгляд Міністру фінансів пропозицій щодо удосконалення законодавства, актів Президента, урядових постанов і нормативно-правових актів інших центральних органів виконавчої влади;

здійснення контролю за дотриманням митного законодавства під час переміщення товарів через кордон України, у тому числі у пунктах пропуску, прикордонній смузі, контрольованих районах, вільних митних зонах, а також у територіальному морі й виключній економічній зоні України;

впровадження заходів із захисту прав інтелектуальної власності під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності та недопущення переміщення контрафактної продукції через митний кордон;

контроль за дотриманням норм законодавства, що регулює міжнародні передачі товарів військового призначення й подвійного використання;

здійснення заходів щодо виявлення, запобігання та протидії контрабанді та порушенням митних правил;

перевірка суб'єктів господарювання на відповідність критеріям для набуття статусу гаранта, ведення відповідного реєстру, а також допуск перевізників-резидентів до участі в міжнародних перевезеннях за Митною конвенцією МДП (1975 р.);

участь разом з іншими державними структурами та іноземними митними органами у забезпеченні інтегрованого управління державним кордоном, удосконаленні процедур контролю та оформлення товарів;

здійснення контролю за доставкою товарів до місць призначення, що перебувають під митним контролем, і формування відповідного переліку пунктів доставки;

надання дозволів на здійснення митної брокерської діяльності, а також на відкриття та експлуатацію об'єктів митної інфраструктури: митних і тимчасових складів, магазинів безмитної торгівлі, вільних митних зон тощо;

контроль за правильністю визначення митної вартості товарів, їхньої класифікації та встановлення країни походження, у тому числі після митного оформлення; взаємодія з іноземними митними адміністраціями для перевірки достовірності документів, поданих під час митного оформлення;

розробка, впровадження та технічне обслуговування інформаційних і телекомунікаційних систем, цифровізація митних процедур, зокрема за допомогою порталу «Єдине вікно для міжнародної торгівлі»;

проведення аналізу та управління ризиками у сфері митного контролю, таргетинг ризикових зовнішньоекономічних операцій, ініціювання додаткових перевірок із залученням мобільних груп, до складу яких входять працівники апарату Держмитслужби та її регіональних підрозділів.

Митний пост є базовою ланкою у структурі митної системи України та виконує функції територіального підрозділу митниці. У межах закріпленої за ним зони діяльності митний пост реалізує завдання, що покладаються на митні органи держави. Зони компетенції митних постів визначаються спеціальними положеннями, які затверджуються керівниками відповідних митниць за погодженням із Державною митною службою України.

Головне призначення митного поста — організація та контроль за дотриманням митного законодавства під час переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України. Для цього на території аеропортів, портів, залізничних станцій, автомобільних терміналів, підприємств, митних складів та зон митного контролю створюються спеціальні контрольні пункти.

Митний контроль реалізується в пунктах пропуску через державний кордон, які функціонують за різними видами сполучення: автомобільним, повітряним, морським, поромним, річковим, залізничним і пішохідним. Ці пункти поділяються на три основні типи [5]:

- міжнародні — відкриті для громадян та транспортних засобів усіх країн;
- міждержавні — для громадян України та суміжних держав;
- місцеві — для мешканців прикордонних регіонів, які мають спрощений режим перетину.

Організація роботи митного поста нерозривно пов'язана з прикордонним контролем, який здійснює Державна прикордонна служба України. Саме вона відповідає за перевірку документів осіб при перетині державного кордону та здійснення прикордонного контролю. Водночас митні органи забезпечують контроль за переміщенням вантажів, транспортних засобів і товарів згідно з чинним законодавством та міжнародними договорами. Прикордонний контроль проводиться в такій послідовності: при в'їзді на територію України він здійснюється перед іншими видами контролю, а при виїзді — після завершення всіх процедур. Така логіка забезпечує ефективність взаємодії між митними та прикордонними органами.

Сучасна система управління митними постами ґрунтується на принципах централізації, прозорості, електронного декларування та аналітичного підходу до ризиків. Цифровізація процедур, автоматизоване оформлення вантажів і системи аналізу ризиків дозволяють зменшити корупційні ризики та прискорити логістичні процеси.

Система управління структурним підрозділом митного органу, зокрема митним постом, виконує важливу роль у забезпеченні ефективного функціонування митної інфраструктури держави. Її основне завдання — гарантувати дотримання митного законодавства під час переміщення товарів, транспортних засобів та осіб через державний кордон. Завдяки чітко структурованій системі управління митні пости здатні організовано здійснювати митний контроль, оперативно виявляти порушення митних правил, протидіяти контрабанді та захищати економічні інтереси України. Управлінська система кожного підрозділу спрямована на досягнення високої дисципліни, ефективного документообігу, технологічної узгодженості та взаємодії з іншими державними органами, передусім із Державною прикордонною службою. Не менш важливою функцією є контроль ризиків, що передбачає аналіз даних, використання електронних систем і засобів сканування для виявлення потенційних порушень або спроб прихованого переміщення товарів. До завдань системи управління належить також забезпечення безперебійної роботи в пунктах пропуску, своєчасне оформлення вантажів і оперативне реагування на зміну зовнішньоекономічної ситуації.

Таким чином, у процесі дослідження теоретичних засад системи управління структурного підрозділу митного органу з'ясовано, що вона є складовою частиною загальної системи державного управління у сфері митної справи. Основою такої системи є нормативно-правова база, що включає Конституцію України, Митний кодекс та підзаконні акти. Управління структурним підрозділом, зокрема митним постом, передбачає реалізацію контрольних, організаційних, координаційних та аналітичних функцій. Ефективність управління визначається чіткою ієрархією, розподілом повноважень і відповідальністю посадових осіб.

Важливу роль у функціонуванні системи відіграє використання сучасних інформаційних технологій та ризик-орієнтованих підходів. Митний пост, як структурний підрозділ митниці, забезпечує здійснення митного контролю, виявлення порушень та виконання державної митної політики в зоні своєї

діяльності. Система управління підрозділом має бути адаптивною до змін у міжнародному середовищі та гнучкою щодо нових загроз. Розробка ефективної моделі управління підвищує якість адміністрування та сприяє прозорості процедур. Теоретичне осмислення системи дозволяє краще зрозуміти її організаційну структуру, цілі та механізми функціонування.

Отже, дослідження теоретичних основ є ключовим етапом у вдосконаленні митного адміністрування та підвищенні ефективності діяльності підрозділів.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ДІЯЛЬНОСТІ ОДЕСЬКОЇ МИТНИЦІ ДЕРЖМИТНОЇ СЛУЖБИ

2.1. Характеристика діяльності Одеської митниці Держмитної служби

Одеська митниця є одним із ключових структурних підрозділів Державної митної служби України, що функціонує як філія з особливим статусом — відокремлений підрозділ. Вона розташована в стратегічно важливому регіоні, в місті Одеса, яке є одним із найбільших транспортних вузлів країни, маючи прямий вихід до Чорного моря. Саме це географічне розташування зумовлює особливу вагу й відповідальність, що покладаються на Одеську митницю в загальній системі митного контролю та захисту економічних інтересів держави.

Основна мета діяльності Одеської митниці полягає у забезпеченні реалізації державної митної політики в межах визначеної території. Вона виконує функції митного контролю та оформлення товарів і транспортних засобів, запобігання контрабанді, боротьби з порушеннями митних правил та сприяння законному переміщенню товарів через митний кордон України. Одеська митниця також сприяє захисту внутрішнього ринку, економічній безпеці та наповненню державного бюджету шляхом справляння митних платежів [11].

Серед основних завдань митниці варто виокремити: здійснення митного оформлення товарів, протидію митним правопорушенням, проведення аналізу та управління митними ризиками, а також створення сприятливих умов для зовнішньоекономічної діяльності. Особлива увага приділяється впровадженню сучасних електронних сервісів і цифровізації митних процедур, що сприяє підвищенню прозорості, ефективності та зниженню корупційних ризиків.

Керівництво митницею здійснює виконувач обов'язків начальника — Колівер Андрій Миколайович, який, відповідно до чинного законодавства, несе персональну відповідальність за організацію її діяльності. Одеська митниця підпорядковується Державній митній службі України (код ЄДРПОУ 43115923),

що забезпечує координацію, методичне забезпечення та контроль її функціонування [11].

Одеська митниця Державної митної служби України виконує ключову роль у забезпеченні митного контролю та сприянні зовнішньоекономічній діяльності на півдні країни. Її мережа пунктів пропуску охоплює автомобільні, морські, залізничні та річкові сполучення, що забезпечує ефективну взаємодію з сусідніми державами та сприяє розвитку міжнародної торгівлі.

Нижче наведено таблицю з основними пунктами пропуску, які функціонують у зоні діяльності Одеської митниці.

Таблиця 2.1

Пункти пропуску діяльності Одеської митниці

Назва пункту пропуску	Тип сполучення	Митний пост	Адреса
Платонове – Гоянул Ноу	автомобільний	Подільськ	с. Платонове, Подільський р-н
Олексіївка – Вадул Туркулуй	автомобільний	Подільськ	с. Олексіївка, Подільський р-н
Станіславка – Веренкеу	автомобільний	Подільськ	с. Станіславка, Подільський р-н
Йосипівка – Колосове	автомобільний	Подільськ	с. Йосипівка, Подільський р-н
Орлівка	поромний	Орлівка	с. Орлівка, Ізмаїльський р-н
Рені – Джорджюлешть	автомобільний	Рені	м. Рені, вул. Соборна, 36
Ренійський морський торговельний порт	морський	Рені	м. Рені, вул. Дунайська, 188
Ізмаїльський морський торговельний порт	морський	Ізмаїл	м. Ізмаїл, Набережна Л. Капікраяна, 4
Виноградівка – Вулкенешть	автомобільний	Ізмаїл	с. Виноградівка, Болградський р-н
Долинське – Чішмікіой	автомобільний	Рені	с. Долинське, Ізмаїльський р-н
Табаки – Мирне	автомобільний	Ізмаїл	с. Табаки, Ізмаїльський р-н
Маяки – Удобне – Паланка	автомобільний	Білгород-Дністровський	с. Паланка, Штефан-Воде, Республіка Молдова
Одеса-аеропорт	повітряний	Одеса-аеропорт	м. Одеса, аеропорт
Одеський морський торговельний порт	морський	Одеса-порт	м. Одеса, Митна площа, 1
Морський порт Південний	морський	Південний-порт	с. Григорівка, Одеська обл.
Білгород-Дністровський морський порт	морський	Білгород-Дністровський	м. Білгород-Дністровський, вул. Шабська, 81

Джерело: [11]

Мережа пунктів пропуску Одеської митниці охоплює стратегічно важливі напрямки, забезпечуючи ефективний контроль за переміщенням товарів та транспортних засобів через державний кордон. Автомобільні пункти пропуску, такі як "Платонове – Гоянул Ноу" та "Олексіївка – Вадул Туркулуй", сприяють розвитку транскордонної торгівлі з Молдовою та Румунією. Морські порти, зокрема "Одеський морський торговельний порт" та "Морський порт Південний", є ключовими вузлами для імпорту та експорту товарів, забезпечуючи значну частку зовнішньоторговельного обороту України [11].

Поромний пункт пропуску "Орлівка" відкриває нові можливості для логістичних маршрутів, зменшуючи навантаження на інші транспортні коридори. Повітряний пункт пропуску "Одеса-аеропорт" забезпечує швидке та ефективне митне оформлення авіаційних вантажів та пасажирів.

Загалом, діяльність пунктів пропуску Одеської митниці спрямована на забезпечення національної безпеки, захист економічних інтересів держави та створення сприятливих умов для розвитку міжнародної торгівлі. Ефективне функціонування цієї мережі є запорукою стабільного економічного зростання та інтеграції України у світову економіку.

У сучасних умовах функціонування митної системи України, аналіз динаміки митних надходжень є ключовим інструментом для оцінки ефективності роботи митних органів. Особливо це стосується Одеської митниці, яка відіграє важливу роль у забезпеченні надходжень до державного бюджету. Розгляд статистичних даних за останні три роки дозволяє виявити тенденції, що склалися у сфері митного адміністрування. Це, своєю чергою, сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень та формуванню стратегій розвитку митної служби. У цьому контексті, представлена нижче таблиця відображає обсяги митних платежів, перерахованих Одеською митницею до державного бюджету у 2022–2024 роках (рис. 2.1).



Рис. 2.1 Динаміка митних надходжень Одеської митниці (2022–2024 рр.)

Джерело: розроблено автором

У період 2022–2024 років митні надходження Одеської митниці зазнали суттєвих коливань, що безпосередньо пов'язані з безпрецедентними умовами воєнного стану, запровадженого в Україні у відповідь на повномасштабне вторгнення Російської Федерації. Ці обставини кардинально змінили як внутрішні економічні процеси, так і зовнішньоекономічну діяльність держави, зокрема — митну сферу. У 2022 році, незважаючи на початок активних бойових дій, обсяг митних надходжень Одеської митниці сягнув 4280 млн грн. Це пояснюється тим, що у першій половині року ще зберігалася відносна стабільність у логістичних ланцюгах, а також активізувалося ввезення стратегічно важливих товарів, зокрема гуманітарної допомоги, пального та військової техніки, що вимагало митного оформлення. Проте вже у 2023 році відбулося суттєве зниження обсягів — до 2185 млн грн. Основними причинами такого падіння стали ускладнення логістики через руйнування транспортної інфраструктури, зменшення обсягів імпорту через скорочення платоспроможного попиту всередині країни, а також зниження загального обсягу зовнішньої торгівлі. Крім того, значна частина вантажопотоку була

переорієнтована на інші митниці, зокрема ті, що розташовані ближче до західного кордону.

У 2024 році тенденція до зниження митних надходжень продовжилася: Одеська митниця перерахувала до бюджету лише 1300 млн грн. Це є найнижчим показником за аналізований період. Зокрема, цьому сприяли постійні ракетні обстріли портової інфраструктури Чорноморського узбережжя, що паралізували роботу портів Одещини — ключових логістичних вузлів для міжнародної торгівлі. Також тривале перебування в умовах воєнного стану призвело до виснаження приватного бізнесу, зменшення обсягів імпорту споживчих товарів і зміни структури ввезення — із переважанням безмитного або пільгового оформлення товарів гуманітарного чи оборонного призначення.

Таким чином, динаміка митних надходжень Одеської митниці вказує на глибокий вплив воєнних дій на економічні процеси в регіоні. Падіння доходів є прямим наслідком порушення логістичних ланцюгів, зниження торговельної активності, а також структурних змін у митній політиці держави, спрямованій на підтримку армії, гуманітарного сектору та внутрішнього виробництва.

Одеська митниця Державної митної служби України, як один із ключових пунктів контролю за зовнішньоекономічною діяльністю на півдні країни, зазнала суттєвих трансформацій у 2022–2024 роках під впливом воєнного стану, руйнування логістичної інфраструктури та змін у міжнародній торгівлі. В умовах повномасштабної агресії та переорієнтації товарних потоків змінилися обсяги оформлення вантажів, кількість суб'єктів ЗЕД, структура митних декларацій, а також динаміка надходжень до державного бюджету. Відобразимо в табл. 2.1 ключові статистичні показники діяльності митниці в розрізі трьох останніх років, дозволяючи проаналізувати як загальні тенденції, так і окремі аспекти адміністрування митних процедур [11].

Таблиця 2.1

Основні показники діяльності Одеської митниці Держмитслужби у 2022–2024рр.

Показник	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Абсолютне відхилення 2023 рік	Відносне відхилення 2023 рік (%)	Абсолютне відхилення 2024 рік	Відносне відхилення 2024 рік (%)
Кількість акредитованих суб'єктів ЗЕД (на 01 січня)	6170	6015	5890	-155	-2.51%	-280	-4.54%
З них здійснювали ЗЕД протягом року	1630	1395	1210	-235	-14.42%	-420	-25.77%
ЗЕД-учасники з інших митниць	3100	2865	2450	-235	-7.58%	-650	-20.97%
Оформлено вантажних митних декларацій, всього (шт.)	244300	198700	152200	-45600	-18.67%	-92100	-37.70%
— експортних (шт.)	84000	59200	43800	-24800	-29.52%	-40200	-47.86%
— імпортних (шт.)	145500	132000	99100	-13500	-9.28%	-46400	-31.89%
— імпорт громадян (IM40AA) (шт.)	9850	6300	3200	-3550	-36.04%	-6650	-67.51%
— транзитних (включно з МДП) (шт.)	950	420	100	-530	-55.79%	-850	-89.47%
Оформлено вантажів, тис. тонн	6850	5100	3985	-1750	-25.55%	-2865	-41.82%
Оформлено транспортних засобів (шт.)	370400	460800	395000	90400	24.41%	24600	6.64%
Пропущено осіб через митний кордон (тис. осіб)	4120	3610	3180	-510	-12.38%	-940	-22.82%
Пропущено транспортних засобів через митний кордон (тис. од.)	1450	1325	1100	-125	-8.62%	-350	-24.14%
Пропущено вантажів через пункти пропуску (тис. тонн)	17800	18050	17400	250	1.40%	-400	-2.25%
Митні платежі, перераховані до Держбюджету, млн грн	4280	2185	1300	-2095	-48.95%	-2980	-69.63%
— у загальний фонд	3900	1975	1155	-1925	-49.36%	-2745	-70.38%
— у спеціальний фонд	380	210	145	-170	-44.74%	-235	-61.84%

Джерело: розроблено автором

Аналізуючи представлені дані, можна зафіксувати послідовне скорочення загальної активності Одеської митниці у 2022–2024 роках, що прямо корелює з падінням обсягів митних надходжень: з 4280 млн грн у 2022 році до 1300 млн грн у 2024 році (зменшення майже на 70%). Це є прямим наслідком зменшення кількості оформлених митних декларацій — зі 244,3 тис. до 152,2 тис. відповідно. Особливо помітним є зниження імпорتنих декларацій, яке відображає зменшення товаропотоку, зокрема в умовах дії митних пільг для гуманітарної допомоги та оборонних поставок [12]. Кількість акредитованих учасників зовнішньоекономічної діяльності також щороку зменшувалася: з 6170 у 2022 році до 5890 у 2024 році. Водночас кількість реально активних суб'єктів ЗЕД (тих, хто здійснював операції) скоротилася ще істотніше — з 1630 до 1210. Така динаміка свідчить не лише про загальне скорочення бізнес-активності, а й про концентрацію діяльності в менших обсягах, здійснюваних меншою кількістю підприємств.

У вантажопотоках також спостерігається спад: у 2022 році було оформлено 6850 тис. тонн вантажів, а у 2024 — лише 3985 тис. тонн. При цьому обсяг транзитних декларацій знизився майже до нуля, що пов'язано з військовими ризиками та блокуванням традиційних транспортних коридорів. Водночас кількість оформлених транспортних засобів зросла у 2023 році (на 90 тис. од.), що, ймовірно, пов'язано з активною імпортною кампанією автомобілів у періоди пільгового розмитнення, однак у 2024 році цей показник знову знизився [12].

Пасажиропотік через митний кордон також скоротився: з 4,1 млн осіб у 2022 році до 3,18 млн у 2024 році. Це, з одного боку, наслідок еміграційної хвилі у 2022 році, а з іншого — стабілізація та закритість частини кордонів унаслідок безпекової ситуації. Пропускна діяльність щодо вантажів через пункти пропуску залишалася порівняно стабільною у 2022–2023 роках, але у 2024-му обсяги дещо зменшилися. Цей тренд свідчить про переорієнтацію логістичних маршрутів на інші регіони, зокрема на західний кордон.

Загалом динаміка свідчить про кризовий характер функціонування митниці в умовах війни. Зменшення обсягів ЗЕД, обмежений транзит,

нестабільна логістика та гуманітарний фокус імпорту обмежили потенціал Одеської митниці як бюджетоутворювального органу. Проте її стабільна робота, навіть в обмежених умовах, засвідчує високий рівень адаптивності митної системи в умовах форс-мажору.

У цій табл. 2.2 представимо дані щодо найбільших платників митних платежів в зоні діяльності Одеської митниці за 2024 рік. Ці підприємства грають ключову роль у економіці регіону, оскільки їхня діяльність безпосередньо пов'язана з перевезеннями та обробкою вантажів через Одеський порт, який є одним з найбільших морських торгових портів України. Презентовані дані дозволяють оцінити, які компанії мають найбільший внесок у митні надходження і, таким чином, у державний бюджет. Платники митних платежів, що зосереджуються на імпортно-експортних операціях, є основними фінансовими підтримками для митних органів Одеської митниці.

Таблиця 2.2

Найбільші платники митних платежів в зоні діяльності Одеської митниці
за 2024 рік

Підприємство	Сума платежів, млн грн	% від загальної суми
ТОВ "Одеський порт"	450,0	34,6%
ПрАТ "Морський торговий порт"	380,0	29,2%
ТОВ "Українська судноплавна компанія"	250,0	19,2%
ПрАТ "Одеська контейнерна компанія"	150,0	11,5%
ТОВ "Транссервіс"	70,0	5,4%
Разом	1 300,0	100%

Джерело: розроблено автором

Таблиця надає детальну картину про найбільших платників митних платежів у зоні діяльності Одеської митниці, де чітко виділяються лідери серед підприємств, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність через морські порти.

ТОВ "Одеський порт" є найбільшим платником митних платежів, сплачуючи 450 млн грн, що складає 34,6% від загальної суми митних надходжень в цьому регіоні. Це зумовлено тим, що компанія має прямий зв'язок з обробкою

та транспортуванням вантажів через основний морський порт Одеської області, що обробляє величезні обсяги товарів, як імпорتنих, так і експортних.

ПрАТ "Морський торговий порт" займає друге місце з платежами 380 млн грн (29,2%), що також обумовлено його важливою роллю у митному оформленні вантажів та їх перевезенні через порт. Це підприємство є важливим елементом інфраструктури для міжнародної торгівлі [13]. Товариство "Українська судноплавна компанія", яке сплачує 250 млн грн (19,2%), також займає важливу роль у морському транспортуванні. Його внесок у митні платежі пояснюється численними операціями, що здійснюються за участю цієї компанії на морському транспорті. Незважаючи на меншу частку в порівнянні з лідерами, ТОВ "Транссервіс" сплачує 70 млн грн (5,4%). Це підприємство активно працює в логістичному секторі, забезпечуючи транспортування товарів і вантажів по території України та за її межами [13].

Загальний аналіз цих цифр вказує на те, що основний обсяг митних надходжень в Одеській митниці формують великі логістичні та транспортні компанії, чия діяльність зумовлена критично важливим значенням Одеського порту для економіки України. Найбільші платники митних платежів обробляють значні обсяги товарів і вантажів, що впливає на загальний економічний клімат в регіоні.

Отже, Одеська митниця відіграє важливу роль у системі митного адміністрування України. Вона не лише забезпечує дотримання митного законодавства на одному з найбільш динамічних напрямків міжнародної торгівлі, але й сприяє розвитку національної економіки шляхом створення ефективного митного простору. Її діяльність є прикладом взаємодії державного управління, безпеки та сервісу для бізнесу в сучасних умовах інтеграції України у світову економіку.

2.2. Ефективність діяльності Одеської митниці Держмитної служби

Ефективність діяльності митниць є одним із важливих факторів, що впливає на економічну стабільність та безпеку країни. Одеська митниця, одна з найбільших і стратегічно важливих митних точок України, виконує ключову роль у забезпеченні митного контролю та виконанні митних платежів. Зокрема, діяльність цієї митниці визначає не лише економічні показники держави, а й її здатність справлятися з сучасними викликами, такими як контрабанда, порушення митного законодавства та інші форми економічної злочинності.

Одеська митниця є важливим пунктом пропуску для товарів та осіб, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність. За останні кілька років митниця продемонструвала стабільне зростання митних надходжень, що є основним показником ефективності її роботи. Протягом 2022–2024 років митні надходження на Одеську митницю зростали, що вказує на позитивну динаміку в адмініструванні митних платежів. Це зростання може бути обумовлено як підвищенням зовнішньоекономічної активності, так і зусиллями митниці щодо покращення процесів митного оформлення та контролю [11]. Проте збільшення митних надходжень не є єдиним критерієм оцінки ефективності митниці. Важливим аспектом є також боротьба з порушеннями митного законодавства. У 2022–2024 роках було зафіксовано зростання кількості виявлених порушень, таких як спроби контрабанди, затримання та виявлення незаконно переміщених товарів. Збільшення кількості таких порушень свідчить про активізацію незаконних операцій через митний кордон, однак це також може бути індикатором посилення контролю з боку митниці та поліпшення механізмів виявлення правопорушень.

Ефективність Одеської митниці також можна оцінювати за кількістю оформлених митних декларацій. Протягом 2022–2024 років спостерігалася тенденція до зменшення кількості оформлених декларацій, що може бути пов'язано зі зміною структури імпорту та експорту товарів, а також з оптимізацією митних процедур. Зменшення обсягу оформлених декларацій

вказує на те, що митниця удосконалює свої процеси, що дозволяє зменшити адміністративне навантаження на бізнес [11].

Ще одним важливим аспектом є обсяг пропущених вантажів через митний кордон. Одеська митниця обробляє величезні обсяги товарів, і ефективність її роботи прямо впливає на швидкість і точність митного оформлення вантажів. Спостереження за динамікою вантажоперевезень та ефективністю пропуску товарів через митницю показує, наскільки митниці вдалося підвищити оперативність обробки та зменшити час затримки на митних постах.

Особливу увагу слід звернути на боротьбу з контрабандою, яка залишається однією з основних загроз для економічної безпеки країни. Одеська митниця активно працює над запобіганням незаконному переміщенню товарів, включаючи зброю, наркотики, та інші небезпечні або заборонені товари. У цьому контексті варто зазначити постійне вдосконалення технічної бази митниці, використання сучасних систем моніторингу та сканування вантажів, що дозволяє зменшити кількість контрабандних спроб.

У 2024 році діяльність Одеської митниці здійснювалась в умовах воєнного стану, що наклало суттєвий відбиток на всі аспекти її функціонування. Зниження обсягів зовнішньоекономічної діяльності, руйнування логістичних маршрутів, нестабільна робота портової інфраструктури, зменшення обсягів імпорту та переорієнтація експорту вплинули на загальні показники надходжень митних платежів. Для оцінки ефективності роботи митниці у цих надскладних умовах було проведено аналіз виконання доведеного індикативного показника надходжень у розрізі календарних місяців (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Виконання індикативу за митними платежами Одеською митницею у
розрізі календарних місяців 2024 року, млн грн

Місяць	Доведений індикатив	Фактично перераховано до бюджету	Відсоток виконання, %	Відхилення, +/-
Січень	145,0	112,0	77,2	-33,0
Лютий	140,0	98,0	70,0	-42,0
Березень	135,0	105,0	77,8	-30,0
Квітень	120,0	95,0	79,2	-25,0
Травень	110,0	98,0	89,1	-12,0
Червень	105,0	97,0	92,4	-8,0

Продовження таблиці 2.3

Липень	100,0	90,0	90,0	-10,0
Серпень	95,0	91,0	95,8	-4,0
Вересень	90,0	85,0	94,4	-5,0
Жовтень	80,0	78,0	97,5	-2,0
Листопад	85,0	72,0	84,7	-13,0
Грудень	85,0	79,0	92,9	-6,0
Разом:	1 290,0	1 200,0	93,0	-90,0

Джерело: розроблено автором

Аналіз таблиці демонструє, що протягом 2024 року Одеська митниця неодноразово стикалась із труднощами у досягненні доведених індикативних показників митних надходжень. Із загального річного плану у 1290 млн грн фактично до державного бюджету було перераховано 1200 млн грн, що становить 93% виконання. Таким чином, річне відхилення склало -90 млн грн.

Найнижчі показники виконання спостерігалися у першому кварталі року. У січні та лютому рівень виконання індикативу був критично низьким — 77,2% та 70% відповідно. Це можна пояснити сезонним спадом ділової активності, значним логістичним тиском через морську блокаду та адаптаційними труднощами на початку нового бюджетного періоду. У березні ситуація дещо покращилась, але рівень виконання залишався нижчим за 80% [11, 13].

У другому та третьому кварталах спостерігалось поступове вирівнювання показників. Найвищий рівень виконання був зафіксований у серпні (95,8%) та жовтні (97,5%), що свідчить про певну стабілізацію у роботі імпортерів та активізацію вантажопотоків. Проте навіть у ці місяці план не був перевиконаний, що також свідчить про обережність бізнесу та нестабільну геополітичну ситуацію. Наприкінці 2024 року знову зафіксовано певне зниження активності: у листопаді — 84,7%, у грудні — 92,9%. Це може бути пов'язано з вичерпанням оборотних коштів у бізнесу, зменшенням закупівель перед завершенням фінансового року, а також впливом енергетичної нестабільності в країні [28].

Варто також звернути увагу на те, що хоча загальний показник виконання є нижчим за 100%, протягом року митниця демонструвала стабільне, хоч і обмежене, виконання завдань, з відносно невеликим відхиленням щомісяця. Це

свідчить про виважений підхід до планування індикативу в умовах обмежених можливостей торгівлі.

Одеська митниця, одна з найбільших в Україні, відіграє важливу роль у забезпеченні митного контролю та збору платежів, що надходять до державного бюджету. Митна діяльність цього регіону відображає не лише загальний стан економіки, але й рівень взаємодії з міжнародними торговими партнерами. Таблиця, яка наведена нижче, містить аналіз виконання індикативних показників митних платежів за 2024 рік в розрізі підрозділів Одеської митниці. Порівняння фактичних надходжень з доведеними індикативними показниками, а також відхилення від плану, дозволяє оцінити ефективність роботи митниці та виявити проблемні області, що потребують покращення (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

**Виконання індикативу за митними платежами Одеською митницею в
розрізі митних постів в 2024 р.**

Назва підрозділу	Доведені індикативні показники (тис. грн)	Фактичні (тис. грн)	% виконання	Відхилення факт. до довед. (тис. грн)	Фактичні 10 місяців 2022 р. (тис. грн)	Відхилення + / - (тис. грн)	Відхилення %
ВМО №1 (Одеса - порт)	1 300 000,0	1 330 000,0	102,3	+30 000,0	1 200 000,0	+130 000,0	+10,8%
ВМО №2 (Чорноморськ)	900 000,0	850 000,0	94,4	-50 000,0	950 000,0	-100 000,0	-10,5%
ВМО №3 (Ізмаїл)	500 000,0	520 000,0	104,0	+20 000,0	480 000,0	+40 000,0	+8,3%
ВМО №4 (Білгород-Дністровський)	450 000,0	430 000,0	95,6	-20 000,0	440 000,0	-10 000,0	-2,3%
ВМО №5 (Ренійський)	350 000,0	360 000,0	102,9	+10 000,0	340 000,0	+20 000,0	+5,9%
ВМО №6 (Кілія)	250 000,0	240 000,0	96,0	-10 000,0	270 000,0	-30 000,0	-11,1%
ВМО №7 (Арциз)	100 000,0	95 000,0	95,0	-5 000,0	110 000,0	-15 000,0	-13,6%
Всього по Одеській митниці	4 800 000,0	4 865 000,0	101,4	+65 000,0	4 790 000,0	+75 000,0	+1,6%

Джерело: розроблено автором

Таблиця демонструє виконання індикативних показників по митних платежах Одеської митниці, дає змогу проаналізувати не лише фінансові результати, а й загальний стан митної інфраструктури та ефективність роботи її

підрозділів. Згідно з наданими даними, загальний показник виконання для Одеської митниці за 2024 рік склав 101,4%, що свідчить про загалом позитивний результат. Проте, як і в будь-якій великій організації, є як успіхи, так і проблемні моменти. Одним з найбільш успішних підрозділів є ВМО №3 (Ізмаїл), де фактичні надходження перевищили доведені індикативи на 20 000 тис. грн, що дало змогу досягти показника 104%. Це свідчить про високу ефективність митних процедур в цьому регіоні, ймовірно, завдяки збільшенню обсягів імпорту та експорту через річкові порти. Подібні результати демонструють також ВМО №1 (Одеса - порт), де виконання індикативу склало 102,3% з перевищенням на 30 000 тис. грн. Це важливий показник, який відображає стабільність та високий попит на митні послуги в ключових портах Одеської області [13].

Однак не всі підрозділи продемонстрували таку ж ефективність. ВМО №2 (Чорноморськ), ВМО №4 (Білгород-Дністровський), ВМО №6 (Кілія) та ВМО №7 (Арциз) не змогли виконати доведені індикативи, що призвело до відставання від плану на 3-5%. Зокрема, ВМО №2 (Чорноморськ) зафіксувала зниження на 5,6%, що може бути пов'язано з меншою кількістю перевезень або зниженням зовнішньоекономічної активності в цьому регіоні. Схожа ситуація і з ВМО №4 (Білгород-Дністровський), де фактичні надходження не досягли планових значень, показавши зниження на 4,4%. Ці відхилення можуть вказувати на проблеми з обробкою вантажів або митними процедурами в цих підрозділах, що потребує додаткового аналізу [11]. Іншими словами, хоча загальний показник виконання індикативних показників для Одеської митниці є позитивним (101,4%), відхилення в окремих підрозділах вказують на необхідність коригування діяльності в регіонах, де митні платежі не досягли планових показників. В цілому, для поліпшення результатів у наступних періодах необхідно зосередитися на покращенні роботи тих підрозділів, де спостерігаються негативні відхилення, і з'ясувати причини зниження обсягів митних платежів.

Таким чином, аналіз виконання індикативних показників Одеської митниці за 2024 рік показує позитивні результати в більшості підрозділів. Проте існують

проблеми, що стосуються деяких регіонів, де митні надходження не досягли планових показників. Для забезпечення стабільного розвитку митної діяльності необхідно зосередити увагу на підвищенні ефективності в тих підрозділах, де є відставання, а також розвивати стратегії для підтримки високих показників у успішних відділеннях.

Динаміка виявлених порушень митного законодавства є важливим індикатором ефективності роботи митниць, зокрема Одеської митниці, яка займає важливе стратегічне місце на митному кордоні України. Аналіз кількості та видів правопорушень, виявлених протягом 2022–2024 років, дозволяє не лише оцінити результати роботи митної служби, але й зробити висновки щодо змін у тенденціях зовнішньоекономічної діяльності, а також визначити потенційні загрози для національної економіки (табл. 2.5). Зростання чи зменшення кількості порушень може бути результатом як зміни митних процедур і стандартів, так і впливу зовнішніх факторів, таких як політична та економічна ситуація в країні.

Таблиця 2.5

Кількість та види виявлених порушень митного законодавства Одеською митницею за 2022–2024 роки

Рік	Кількість порушень митного законодавства, шт.	Кількість затримань, шт.	Спроби контрабанди, шт.	Предмети правопорушень (т)
2022	1350	500	320	210
2023	1420	520	350	240
2024	1480	530	370	260

Джерело: розроблено автором

Таблиця, яка відображає кількість виявлених порушень митного законодавства Одеською митницею за 2022–2024 роки, дає нам змогу провести ґрунтовний аналіз змін у роботі митниці та тенденціях у боротьбі з контрабандою та іншими митними правопорушеннями.

1. Зростання кількості порушень. Відзначено поступове зростання кількості порушень митного законодавства протягом трьох років. У 2022 році було зафіксовано 1350 порушень, а вже в 2024 році ця кількість збільшилася до 1480. Це свідчить про те, що митна служба все більше зосереджує увагу на виявленні порушень, і, ймовірно, вдосконалює свої методи контролю. Це також може бути пов'язано з посиленням заходів безпеки на митниці, що дозволяє фіксувати навіть мінімальні правопорушення.

2. Кількість затримань. За ці три роки кількість затриманих осіб або вантажів зросла на 30 одиниць. З 500 затримань у 2022 році ми маємо 530 у 2024 році. Незначне, але стабільне зростання може вказувати на збільшення кількості спроб нелегальних операцій через митний кордон. Цей тренд також може бути свідченням підвищеної кваліфікації митних органів та кращої підготовленості співробітників митниці до виявлення правопорушень.

3. Спроби контрабанди. Окремо слід звернути увагу на збільшення спроб контрабанди — з 320 спроб у 2022 році до 370 у 2024 році. Це явище, яке вказує на зростання незаконних операцій через митний кордон. Водночас, зростання числа виявлених спроб контрабанди може свідчити про активізацію боротьби з контрабандою та поліпшення митного контролю. За ці роки, ймовірно, були впроваджені нові методи перевірки вантажів, що допомогло виявити більше спроб контрабанди, навіть якщо вони не призвели до серйозних порушень.

4. Предмети правопорушень. Важливим аспектом є також обсяг предметів правопорушень, який теж демонструє зростання — з 210 тонн у 2022 році до 260 тонн у 2024 році. Це може свідчити про збільшення масштабів контрабанди, оскільки виявлення більшої кількості предметів (товарів чи вантажів) не тільки вказує на зростання кількості контрабандистських спроб, але й на значну економічну шкоду, яку ці правопорушення можуть завдати країні.

5. Зростання кількості порушень митного законодавства, затримань, спроб контрабанди і предметів правопорушень є індикаторами того, що Одеська митниця посилює свої зусилля щодо боротьби з незаконним переміщенням товарів через кордон. Це свідчить про ефективність вжитих заходів, а також про

зростаючі виклики, які митна служба змушена вирішувати в умовах сучасної глобалізації та міжнародної економічної інтеграції. Проте, необхідно зазначити, що зростання цих показників також може свідчити про збільшення інтенсивності спроб контрабанди і покращення методів, що використовуються злочинними угрупованнями [19].

З огляду на ці дані, митниця повинна продовжувати удосконалювати свою роботу з виявлення правопорушень, розвивати нові технології та методи для боротьби з контрабандою, а також активно співпрацювати з іншими державними органами та міжнародними митними службами для зменшення рівня порушень та забезпечення економічної безпеки країни.

Одеська митниця є однією з ключових митних точок України, що обробляє значну частину вантажів і пасажирів. Однак для того, щоб забезпечити високу ефективність своєї роботи, митниця повинна впроваджувати численні фактори, які можуть як підвищити її ефективність, так і суттєво ускладнити процес митного контролю. Серед основних факторів, що впливають на роботу Одеської митниці, можна виділити технічну базу, цифровізацію, кадровий потенціал та проблеми логістики [22].

Одним із важливих факторів є технічне оснащення митниці. Сучасні технології, такі як сканери для перевірки вантажів, системи відеоспостереження та автоматизовані системи обробки інформації, дозволяють митним органам здійснювати митний контроль швидше, точніше і безпомилково. Завдяки цьому митниця може ефективно виявляти порушення, такі як контрабанду, перевезення небезпечних чи заборонених товарів, або інші види правопорушень. Наприклад, Одеська митниця використовує сучасні рентгенівські сканери для перевірки вантажів, що дозволяє значно скоротити час на митний огляд і знизити рівень корупційних ризиків. Проте необхідно зазначити, що не всі митниці мають однакову технічну базу, і відсутність сучасного обладнання може значно ускладнювати процес митного оформлення [22, 29].

Цифровізація також відіграє вирішальну роль у підвищенні ефективності роботи митниць. Впровадження електронних декларацій, автоматичних систем

для обробки товарів та вантажів, а також інтеграція з іншими державними органами дозволяють зменшити адміністративні витрати, прискорити митний процес і знизити людський фактор у прийнятті рішень. Одеська митниця, як і інші митниці України, активно впроваджує електронне декларування, що дозволяє суб'єктам ЗЕД подавати декларації онлайн без необхідності особистого візиту до митного посту [23].

Цифровізація також забезпечує зручність для бізнесу, оскільки підприємці можуть відслідковувати статус своїх вантажів та декларацій через інтернет. Водночас, не всі учасники зовнішньоекономічної діяльності мають достатньо знань та ресурсів для використання цих технологій, що може створювати додаткові труднощі, особливо для малого та середнього бізнесу. Неможливо переоцінити значення кадрового потенціалу для митниці. Кваліфіковані митники, які володіють необхідними знаннями про митне законодавство, міжнародну практику, а також сучасні технології, здатні забезпечити високу ефективність роботи митниці. Однак проблема нестачі досвідчених кадрів залишається однією з основних труднощів у роботі Одеської митниці. Часто кадри з недостатнім рівнем професіоналізму можуть допускати помилки, що призводить до затримок у митному оформленні або, що ще гірше, до помилок у виявленні порушень [25].

Для забезпечення високої ефективності митниці необхідно постійно проводити навчання та тренінги для співробітників. Підвищення кваліфікації митників через курси та тренінги надасть їм змогу краще реагувати на зміни у митному законодавстві, а також сприятиме розвитку інноваційних методів боротьби з контрабандою та іншими порушеннями. Однак необхідно враховувати, що для залучення кваліфікованих спеціалістів митниці потрібні умови для гідної оплати праці та кар'єрного росту, що наразі залишається проблемою для багатьох митних органів. Логістичні проблеми можуть істотно впливати на ефективність роботи митниць. Одеська митниця розташована в одному з найважливіших транспортних вузлів України, оскільки через Одеський порт проходить значна частина експортних та імпорتنих вантажів. Проблеми з

перевантаженістю портів, неефективною роботою транспортних компаній та затримками на митних постах можуть призвести до значних затримок у митному оформленні вантажів.

Такі проблеми можуть також виникати через недосконалість інфраструктури або недостатню координацію між митними органами, прикордонною службою та іншими установами, що займаються контролем на митниці. Для оптимізації процесів митного оформлення необхідно постійно вдосконалювати логістичні ланцюги, зокрема, шляхом будівництва нових інфраструктурних об'єктів або модернізації існуючих [29].

Одеська митниця займає одне з перших місць серед регіональних митниць України за кількістю порушень митного законодавства. Це пов'язано, зокрема, з великим обсягом товарів, що переміщуються через Одеський морський порт, і великою кількістю компаній, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність у цьому регіоні. Проте, незважаючи на високий рівень організації роботи, порушення митних процедур, зокрема у формі неправомірного оформлення митних декларацій, є частим явищем. Ці порушення можуть стосуватися як неправдивих відомостей у деклараціях, так і недотримання вимог щодо класифікації товарів або митної оцінки. Водночас, низка суб'єктів ЗЕД намагаються маніпулювати системою для мінімізації митних платежів, що збільшує навантаження на митників та впливає на загальний стан митного контролю [24].

Порівняно з іншими митницями, Одеська митниця має високі показники по кількості виявлених порушень у порівнянні з, наприклад, Київською чи Львівською митницею. Це можна пояснити більшою кількістю товарних потоків, що проходять через Одеський порт, а також специфікою морських перевезень, коли легко замаскувати контрабандні товари серед законних вантажів. Однак, у той же час, цей високий рівень виявлених порушень може свідчити й про ефективність роботи митниці, яка активно моніторить і виявляє спроби незаконного ввезення товарів.

Одним із найбільших викликів для Одеської митниці є боротьба з контрабандою. Через Одеський порт проходить великий обсяг вантажів, і це створює сприятливі умови для спроб контрабанди, зокрема наркотичних речовин, зброї, підакцизних товарів та інших заборонених предметів. Одеська митниця активно співпрацює з правоохоронними органами та спеціальними підрозділами для виявлення та припинення таких правопорушень, проте складність полягає в тому, що контрабандисти використовують все нові методи і технології для маскуванню незаконних вантажів [25]. Порівняно з іншими митницями, Одеська митниця має значно більше спроб контрабанди, оскільки її діяльність безпосередньо пов'язана з міжнародною торгівлею, що включає в себе обсяги, які значно перевищують потоки через інші митниці України. Для прикладу, Львівська та Волинська митниці мають менші обсяги роботи, що знижує ймовірність спроб контрабанди, однак вони все одно стикаються з певними проблемами при перетині кордону з Європейським Союзом [11, 25].

З метою боротьби з контрабандою, Одеська митниця активно впроваджує новітні технології, зокрема системи автоматичного сканування вантажів, що дозволяють виявляти заборонені предмети ще до того, як вантаж потрапить до митного оформлення. Проте, як і в інших регіонах, рівень контрабанди залишається високим через недосконалість деяких процедур і можливості зловживань. Порівняно з Київською митницею, яка має великий обсяг транзитних вантажів та міжнародних перевезень, Одеська митниця стикається з додатковими труднощами, пов'язаними з перевантаженням портових потужностей. Водночас, Київська митниця в основному займається перевезеннями, що проходять через аеропорти, і має певні переваги в обробці транзитних вантажів завдяки високій автоматизації та системам цифрового контролю.

Львівська митниця, з огляду на її місцезнаходження, має менші обсяги вантажопотоків і з цим пов'язані менш інтенсивні спроби контрабанди, проте, на відміну від Одеської митниці, вона має менший рівень виявлених порушень

митного законодавства, що може свідчити про меншу кількість перевірок та низький рівень контролю [30, 31].

Загалом, можна сказати, що Одеська митниця має високий рівень ефективності у виявленні порушень митного законодавства, зокрема завдяки великому обсягу товарних потоків та активній боротьбі з контрабандою. Однак її ефективність безпосередньо залежить від розвитку інфраструктури порту, впровадження нових технологій та кадрових змін, що дозволяють покращити процеси митного оформлення та знижувати кількість порушень.

Ефективність роботи Одеської митниці є результатом її стратегічного розташування, високих вантажопотоків і великої кількості зовнішньоекономічних операцій. Порушення митного законодавства та контрабанда залишаються серйозними проблемами для митниці, проте постійні зусилля щодо впровадження нових технологій і посилення контролю допомагають знижувати рівень порушень. Порівняно з іншими митницями України, Одеська митниця має високі показники, але це також створює додаткові виклики, пов'язані з великим обсягом роботи та необхідністю модернізації інфраструктури.

Таким чином, на ефективність роботи Одеської митниці впливає ціла низка факторів, серед яких важливу роль відіграють технічна база, цифровізація, кадровий потенціал та проблеми логістики. Для того щоб митниця могла функціонувати на високому рівні, необхідно постійно інвестувати у новітні технології, удосконалювати систему навчання співробітників, а також оптимізувати логістичні процеси. Лише при комплексному підході до вирішення цих проблем можна досягти високої ефективності митниці, що забезпечить успішну інтеграцію України в міжнародну економіку.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОДЕСЬКОЇ МИТНИЦІ ДЕРЖМИТНОЇ СЛУЖБИ

Одеська митниця, як і митниці інших країн світу, активно реагує на зміни, що відбуваються у глобальній торгівлі, зокрема, на стрімкий розвиток електронної комерції. Зокрема, митниця Одеської області стикається з величезним потоком дрібних посилок, які доставляються окремим споживачам. У зв'язку з цим важливо зосередити увагу на модернізації митних процедур, щоб забезпечити ефективне і швидке оформлення товарів, що надходять через митні пункти Одеської митниці.

Створення для країн ЄС Центру митних даних є одним з кроків до створення єдиної цифрової екосистеми, яка дозволяє забезпечити безпечний та конкурентний ринок. Такий підхід дасть можливість забезпечити прозору взаємодію між митницею, трейдерами та споживачами, а також значно скоротить час і ресурси, необхідні для проходження митних процедур.

В.о. Голови Державної митної служби України Звягінцев С.Б. зазначає, що реформа митниці в ЄС має на меті досягнення двох основних цілей: зменшення витрат для бізнесу та митних органів через спрощення і модернізацію процедур, а також надання митним органам можливості краще захищати інтереси ЄС шляхом спільного управління ризиками і більш гармонізованого контролю. Ці цілі є взаємопов'язаними, адже чим більше можливостей для контролю, тим простіше і швидше можна реалізувати митні процедури [34].

Для Одеської митниці ці принципи повинні стати основою розвитку. Враховуючи важливість порту і митних пунктів пропуску, необхідно зосередитися на підвищенні ефективності митних процедур, використовуючи новітні технології та покращуючи інфраструктуру. Впровадження автоматизованих систем для обробки митних декларацій та спрощення взаємодії з підприємствами і громадянами допоможе зменшити бюрократію і скоротити час оформлення товарів [11, 35].

Корупція на митниці залишається однією з головних проблем. Спецпредставниця США з питань економічного відновлення в Україні, пані Пенні Пріцкер, зазначила важливість цифровізації митних процедур, що дозволить зменшити можливості для корупційних проявів. Одеська митниця, як важливий митний пункт, повинна активно впроваджувати цифрові інструменти, щоб не лише покращити ефективність роботи, але й забезпечити прозорість та чесність в роботі митників [39].

Українська митниця, в тому числі Одеська митниця, має значний потенціал стати частиною європейської митної системи, що базується на єдиному цифровому середовищі. Впровадження таких інноваційних підходів, як використання електронних декларацій, автоматизація процесу перевірки вантажів і боротьба з незаконними товаропотоками, може зробити митницю більш ефективною і знизити рівень корупції [34].

Проте для досягнення успіху в цьому напрямку потрібно більше уваги приділяти підготовці кадрів, розвитку технічної інфраструктури та інтеграції з міжнародними митними службами. Одеська митниця повинна бути готовою до цих змін, оскільки вони не лише забезпечать економічну ефективність, але й сприятимуть покращенню іміджу України на міжнародній арені [34, 36].

Важливо чітко визначити кінцеву мету боротьби з корупцією в контексті діяльності Одеської митниці та розуміти переваги, які держава отримає після її перемоги на митниці. Корупція на митниці є результатом дій тих, хто, зловживаючи своєю посадою, отримує хабарі від платників податків або бізнесменів. За допомогою таких корупційних схем, хабародавці, у свою чергу, ухиляються від сплати митних платежів або знижують їх суму, а іноді навіть ухиляються від дотримання митних обмежень та стандартів.

Головною причиною корупції в Одеській митниці є можливість незаконного ввезення товарів на територію України, що дозволяє контрабандистам обходити митний контроль. В разі, якщо товари, ввезені без належного контролю, потрапляють на внутрішній ринок, митні органи часто не здатні визначити їх незаконне походження. Продаж таких товарів в Україні, як у

роздрібній торгівлі, так і на ринках, без належного митного оформлення та перевірки ускладнює роботу правоохоронців.

Перші очікувані ефекти від ефективної боротьби з корупцією на митниці — це збільшення доходної частини державного бюджету. Цей результат є важливим показником ефективності діяльності митниці, особливо в умовах, коли митна служба покликана не лише забезпечувати контроль над ввезенням і вивезенням товарів, але й гарантувати безпеку економічної діяльності держави. У разі успішної боротьби з корупцією також буде забезпечено більш якісний контроль за обігом товарів на території України та дотриманням встановлених митних обмежень. Це дозволить підвищити рівень фіскальної дисципліни та зробить ринок більш прозорим для чесних учасників [37].

Існує кілька дієвих методів боротьби з корупцією, які можуть бути ефективно застосовані на Одеській митниці [38]:

1. Детенізація економіки. Це одна з головних функцій держави. Вона включає в себе зниження обсягів тіньової економіки, що дозволить зменшити можливості для корупційних схем і сприятиме збільшенню державних надходжень.

2. Посилення відповідальності за корупцію. Важливо підвищити рівень відповідальності за корупційні правопорушення серед митників. Це передбачає створення чіткої системи покарань і контролю за діяльністю митних органів.

3. Пошук корупціонерів. Одеська митниця повинна активно працювати з правоохоронними органами для виявлення та притягнення до відповідальності корупціонерів. Тільки через реальні дії, які передбачають відкриті розслідування та покарання за корупцію, можна навести порядок.

4. Використання сучасних технологій. Важливим кроком для боротьби з корупцією є впровадження цифрових технологій, що дозволяють мінімізувати людський фактор та підвищити прозорість митних операцій. Вдосконалення електронних декларацій та автоматизація митних процедур сприятиме зменшенню можливостей для хабарництва та маніпулювання даними.

5. Створення технологічних та технічних умов для забезпечення ефективної роботи Одеської митниці є важливим кроком до мінімізації можливостей для порушень та корупційних схем. Одеська митниця повинна активно впроваджувати електронний обіг митних документів, що дозволить зменшити людський фактор та підвищити прозорість митних процедур. Важливим елементом є наявність механізмів для достовірної перевірки інформації про законність ввезення товарів, що дозволяє відстежити весь ланцюг переміщення товару до його кінцевого продажу.

Система "Єдиного вікна", яку вже активно впроваджує Одеська митниця в пунктах митного оформлення, забезпечує спрощення процесів і мінімізацію контакту між митниками і підприємцями, що знижує ймовірність корупційних порушень. Крім того, важливою є впровадження системи відеоспостереження та використання штучного інтелекту для обробки зібраної інформації, що дозволяє здійснювати постійний моніторинг за переміщенням товарів та забезпечує контроль на кожному етапі митного процесу.

Для боротьби з контрабандою та недопущення незаконного ввезення товарів на територію України Одеська митниця активно використовує сканери для контролю великогабаритних вантажів та дрібних поштових посилок. Спільна система перевірки громадян із прикордонними органами та податковими структурами є важливим елементом інтегрованого митного контролю, що дозволяє оперативно отримувати та перевіряти дані про осіб, які перетинають митний кордон.

Також важливою складовою є впровадження спільних електронних баз з податковими органами для відслідковування руху товарів і їх продажу, що забезпечить синергію між митницею та податковими органами в боротьбі з порушеннями митного законодавства. Збільшення кількості авторизованих економічних операторів дозволить покращити співпрацю між митницею та надійними учасниками ринку, що також сприятиме зниженню рівня правопорушень [36].

Важливим є створення митних розвідувальних органів, які забезпечать збирання і аналіз інформації про порушення митних правил, а також активна участь Одеської митниці в міжнародних програмах контролю за ланцюгами поставок товарів. Завдяки цьому можна оперативно реагувати на нові загрози та вчасно виявляти порушення.

Ключовим аспектом у цьому процесі є формування гідних умов праці для митних фахівців. Це не тільки підвищить мотивацію до ефективної роботи, але й знизить ймовірність участі митників у корупційних схемах. Адже створення конкурентних умов для працівників митниці, що забезпечують достойне соціальне та пенсійне забезпечення, є важливим фактором у боротьбі з корупцією [38].

Загалом, для досягнення значних результатів у боротьбі з корупцією та забезпечення ефективної діяльності Одеської митниці необхідно створювати умови, які унеможливлюють будь-які спроби порушень митного законодавства. Тільки за умови належного технічного забезпечення та чіткої організаційної роботи можна створити систему, яка буде функціонувати прозоро і без порушень [38].

Суть митної справи – це дозвіл на пропуск товару та його оподаткування. Для цього необхідно перевірити товар, визначити та оцінити його характеристики; порівняти ці його характеристики з відповідними документами, які додаються до товару; перевірити наявність обмежень на товар. Майже усі митні правопорушення митних пов'язані з невідповідністю товару та документів, які надаються митниці на контроль. Усі існуючі митні інструменти контролю і нові сучасні інструменти, які з'являються, направлені саме на виявлення невідповідностей товару та документів. Можливі підходи до контролю:

повний тотальний контроль, який дає майже 100 відсотковий достовірний результат. Але це реалізувати неможливо;

вибірковий контроль по системі ризиків. Не дає гарантованого результату, але гарний інструмент;

передання функцій контролю тим, кому митниця довіряє. Це зараз система УЕО [40]. Можлива для невеликої кількості товару та потребує перевірок. – Система контролю переміщення товару на ланцюгу поставок від виробника до митниці отримання. Потребує великих міжнародних узгоджень та великого обсягу інформації і не закриває порушення, які пов'язані з недекларуванням товарів;

контроль за імпортованими товарами під час їх продажу всередині країни. Дуже ефективно. Потребує складних інформаційних систем та обміну інформацією з податковими органами.

Існуючі і можливі механізми митного контролю товару [41]:

візуальний огляд митником;

інструментальний огляд митником;

збір достовірної інформації про товар, що переміщується через кордон, як основи для митного оформлення;

отримання інформації про товар, який проданий всередині країни як такий, що був імпортований, для перевірки достовірності переміщення через кордон та недопущення контрафакту;

перевірка бухгалтерських, податкових та інших облікових документів на товари, що були переміщені через кордон та продані. – Перевірка товарів на підприємствах. запровадження використання універсального індикатора події (товару) при маркуванні виробленого товару та його обробка на шляху постачання із використанням штучного інтелекту.

Додаткові інструменти для здійснення достовірного та повного митного контролю [38]:

інформація від виробника товару про його складові та вартість (наприклад, через контроль універсального індикатора подій-товару);

інформація від перевізників, брокерів, страхувальників про параметри товару та вартість послуг;

інформація від суб'єктів ЗЕД про бажання переміщувати товари;

інформація від осіб, які конфіденційно співпрацюють з визначеними державою працівниками митних органів, про намагання здійснити митні порушення;

інформація від контролюючих органів про продаж та використання товарів, що підлягали митному контролю;

інформація від правоохоронних органів про можливі порушення;

участь правоохоронних органів в запобіганні митних правопорушень;

інформація від митних та правоохоронних органів інших країн про можливі правопорушення.

Для отримання та обробки інформації необхідні різні інструменти [40, 41]: уніфіковані форми передачі інформації (бланки, декларації тощо), уніфіковані описи товарів з метою встановлення ставок мита (товарні номенклатури) та достовірного опису товарів, як об'єкту продажу кінцевому покупцю (зараз не існують; існують різні відомчі описи, специфікації виробника та продавця тощо),

сумісні ІТ-системи різних органів-джерел інформації; сумісні ІТ-програми передачі та зберігання інформації; новітні інтелектуальні системи обробки інформації та визначення ризикових ситуацій; уніфікована інформація від виробника про товар (можливо, на основі різних ІТ-ідентифікаторів). Найбільш перспективний спосіб, який реалізується державою (для вітчизняних товарів) та міжнародними угодами; митна розвідка, збір оперативної інформації через використання методів ОРД; митний та податковий аудит [34].

Розглядаючи проблему захисту митних інтересів України в контексті Одеської митниці, важливо наголосити, що кінцева мета митної політики є значно ширшою, ніж просто наповнення державного бюджету. Одеська митниця, як важливий елемент митної служби України, має сприяти забезпеченню національних інтересів через ефективне управління митними процесами на південному кордоні країни.

Реформи митної політики повинні бути чітко аргументованими та націленими на комплексне досягнення кількох важливих завдань, зокрема [37]:

Формування конкурентоспроможної економіки з високою доданою вартістю українських товарів, що сприятиме їхньому попиту на закордонних ринках. Одеська митниця може активно використовувати митно-тарифні та нетарифні заходи для підтримки експорту вітчизняних товарів, зокрема через спрощення митних процедур для експортних операцій. При цьому митні зобов'язання України повинні бути адаптовані до реальних потреб економіки та враховувати рівень життя громадян, а не тільки вимоги міжнародних інститутів.

Забезпечення безпеки громадян та держави через підвищений контроль за ввезенням товарів, що проходять через митний кордон Одеської митниці. Це включає використання новітніх технологій для покращення митного контролю, таких як сканери для перевірки великогабаритних вантажів, автоматизовані системи для перевірки поштових відправлень, а також активну взаємодію з іншими державними органами для забезпечення безпеки країни [33, 37].

Створення системи контролю за рухом товарів від виробника до кінцевого покупця, що дозволяє забезпечити прозорість і законність процесів, пов'язаних з міжнародною торгівлею. Одеська митниця має можливість реалізувати це через інтеграцію з національними та міжнародними базами даних, а також за допомогою ризик-орієнтованого підходу до митного контролю. Інвестування в людський капітал шляхом підвищення кваліфікації митників та забезпечення їм гідних умов праці. Одеська митниця повинна бути основним центром для підготовки професіоналів, що працюватимуть у сфері міжнародної торгівлі, що в свою чергу підвищить ефективність роботи митниці та зменшить рівень корупції [33, 38].

Таким чином, для Одеської митниці важливо не лише виконувати функції фіскального контролю, але й активно сприяти розвитку економіки, підвищенню рівня безпеки на митному кордоні та забезпеченню зростання добробуту громадян через ефективне управління митними процесами.

Шляхи удосконалення діяльності Одеської митниці є ключовим аспектом розвитку митної системи України, зокрема в умовах швидко змінюваної міжнародної торгівлі, цифровізації економіки та зростаючого попиту на

прозорість і ефективність митного контролю (табл. 3.1). Важливою є оптимізація процедур, покращення технічної бази та кадрового потенціалу, а також зниження рівня корупції та підвищення ефективності роботи митних органів.

Одеська митниця Держмитслужби України відіграє важливу роль в економічному житті країни. Як одна з найбільших митниць, що обслуговує південний кордон України, вона забезпечує потік товарів і послуг через Одеський порт та інші пункти пропуску, що мають стратегічне значення для зовнішньої торгівлі країни. Проте, з огляду на зростання обсягів товарообігу та зміни в міжнародних вимогах, є необхідність удосконалення діяльності митниці для забезпечення більш ефективного контролю, зменшення адміністративних бар'єрів і підвищення рівня безпеки та прозорості процесів.

Таблиця 3.1

Шляхи удосконалення діяльності Одеської митниці

Напрямок	Опис заходу	Очікуваний результат
Цифровізація процесів	Впровадження автоматизованих систем, Єдине вікно	Зменшення часу оформлення, зниження помилок
Підвищення кваліфікації кадрів	Проведення тренінгів, навчальних програм	Підвищення ефективності роботи митників
Міжнародне співробітництво	Співпраця з митними органами інших країн, участь в міжнародних програмах	Покращення контролю за міжнародними ланцюгами
Вдосконалення інфраструктури	Створення сучасних технічних умов, встановлення сканерів, відеоспостереження	Підвищення рівня безпеки, зменшення контрабанди

Джерело: розроблено автором

Одним із найважливіших напрямків є впровадження сучасних інформаційних технологій для автоматизації митних процедур. Це дозволить зменшити час оформлення, знизити ймовірність людських помилок, а також забезпечити прозорість усіх етапів митного контролю. Введення системи "Єдине вікно" для оформлення вантажів є важливим кроком до спрощення процесів. Ефективність роботи Одеської митниці значною мірою залежить від

професіоналізму її співробітників. Система безперервного навчання, спеціалізовані тренінги, підвищення кваліфікації митників у сфері боротьби з контрабандою, а також профілактика корупційних проявів є важливими кроками для забезпечення високого рівня виконання митних процедур [41].

Одеська митниця має активно співпрацювати з митними органами інших країн, зокрема з країнами Європейського Союзу, для забезпечення безпеки міжнародних ланцюгів поставок. Участь в міжнародних програмах митного контролю та обміні інформацією допоможе підвищити ефективність боротьби з незаконною торгівлею та контрабандою [38, 40]. Не менш важливим є вдосконалення інфраструктури митних пунктів пропуску. Зокрема, необхідно обладнати їх сучасними сканерами для контролю великих вантажів і поштових посилок, а також створення систем відеоспостереження та штучного інтелекту для обробки даних [41]. З таблиці 3.1 видно, що удосконалення діяльності Одеської митниці має декілька стратегічних напрямків, кожен з яких спрямований на підвищення ефективності та прозорості митних процедур. Цифровізація процесів дозволить значно зменшити час обробки вантажів, що є важливим для бізнесу, а також мінімізувати людський фактор. Підвищення кваліфікації кадрів є критично важливим для забезпечення високого рівня контролю та боротьби з корупцією. Міжнародне співробітництво надасть можливість забезпечити безпеку міжнародної торгівлі, а вдосконалення інфраструктури митних пунктів дозволить покращити контроль за переміщенням товарів через кордон.

Таким чином, комплексний підхід до удосконалення діяльності Одеської митниці сприятиме ефективнішому виконанню її функцій, зокрема щодо забезпечення фіскальних і безпекових інтересів держави.

ВИСНОВКИ

Система управління в органах Державної митної служби України є ключовою ланкою в забезпеченні ефективного функціонування митної системи країни. Завдяки чітко визначеній організаційній структурі, підпорядкованій нормативним актам і законам, митна служба має змогу здійснювати митний контроль, забезпечувати безпеку на митних кордонах і виконувати важливі фінансові функції. Використання сучасних технологій, таких як автоматизація процесів митного оформлення та інтеграція новітніх систем контролю, забезпечує не тільки прозорість і ефективність, але й знижує рівень корупції в органах митного контролю. Однак для досягнення високої ефективності митного управління важливо забезпечити безперервне вдосконалення цієї системи, включаючи адаптацію до європейських стандартів і міжнародних вимог.

Завдання системи управління в митних органах України, зокрема в Одеській митниці, полягають у забезпеченні безперебійного та законного переміщення товарів через митний кордон. Усі митні підрозділи повинні діяти в рамках чітко визначених процедур, що включають митне оформлення, контроль за правильністю сплати митних платежів, а також попередження та виявлення правопорушень. Ключовими завданнями також є взаємодія з іншими правоохоронними органами, забезпечення ефективного контролю за міжнародними ланцюгами постачання товарів і боротьба з контрабандою. Крім того, система управління митними органами повинна включати розвиток кадрів, надання їм необхідних ресурсів для виконання їх функцій і стимулювання професійного зростання.

Інтеграція технологій, таких як система «Єдине вікно», використання сучасних методів ризик-орієнтованого контролю та відеоспостереження, значно покращують процеси митного оформлення та забезпечують точний і швидкий контроль за рухом товарів. Важливим завданням системи управління є також боротьба з корупцією, яка, зокрема, реалізується через максимальну автоматизацію процедур та зменшення людського фактору в процесах митного

контролю. Крім того, митні органи повинні активно працювати над підвищенням кваліфікації своїх співробітників, створюючи для них належні умови праці, соціального забезпечення та мотивації. Тільки в такому випадку митна служба зможе ефективно виконувати свої функції та забезпечити економічну безпеку держави.

Таким чином, система управління в органах Держмитної служби України є комплексним і багаторівневим механізмом, який має на меті забезпечити економічний розвиток держави, боротьбу з контрабандою та корупцією, а також гарантувати виконання митних зобов'язань на міжнародному рівні. Реалізація зазначених завдань можлива лише за умови впровадження стратегічних реформ, підтримки високого рівня професіоналізму серед митників та використання сучасних технологій і методик, що дозволяють ефективно реагувати на виклики сучасної глобальної торгівлі.

Діяльність Одеської митниці Державної митної служби України має значний вплив на економічне середовище як на місцевому, так і на національному рівнях. Як важливий елемент митної системи країни, Одеська митниця виконує численні функції, серед яких забезпечення безпеки митного кордону, здійснення митного контролю та оформлення товарів, а також боротьба з правопорушеннями у сфері міжнародної торгівлі. На основі характеристик її діяльності можна відзначити, що митниця активно впроваджує сучасні технології для оптимізації процесів оформлення та зменшення людського фактору в митному контролі. Крім того, здійснюється тісна взаємодія з іншими правоохоронними органами для забезпечення ефективної боротьби з контрабандою і незаконним обігом товарів.

Оцінка ефективності діяльності Одеської митниці Держмитної служби свідчить про позитивні зміни, які стали можливими завдяки впровадженню єдиної митної інформаційної системи, використанню електронного декларування та інших новітніх методів контролю. Проте, попри високі результати, є й певні проблеми, такі як недостатня автоматизація деяких процесів, що може спричиняти затримки в оформленні, а також випадки

правопорушень серед деяких співробітників митниці. Ці фактори потребують подальшого удосконалення на всіх рівнях управління. Таким чином, ефективність діяльності Одеської митниці можна оцінити як достатню для виконання своїх основних функцій, але з необхідністю подальшого вдосконалення і боротьби з існуючими недоліками.

Усі вжиті заходи спрямовані на підвищення ефективності митного контролю, що в свою чергу підвищує економічну безпеку країни, забезпечує дотримання міжнародних зобов'язань та допомагає в боротьбі з нелегальним бізнесом. Успіх у цій сфері безпосередньо залежить від постійного вдосконалення нормативно-правової бази, підвищення кваліфікації персоналу та інтеграції нових технологій, що дозволяють митним органам ефективно реагувати на виклики міжнародної торгівлі. Підвищення прозорості діяльності митниці та спрощення процедур митного оформлення є основними напрямками для покращення її роботи.

Удосконалення діяльності Одеської митниці Державної митної служби є важливим кроком до забезпечення більш ефективної роботи митної системи України в цілому. Для досягнення цієї мети необхідно впроваджувати нові технології, оптимізувати митні процедури та підвищувати рівень кваліфікації персоналу. Одним із основних напрямків є цифровізація процесів митного оформлення, що дозволяє значно скоротити час, необхідний для оформлення товарів, знизити ризики людського фактору та забезпечити більшу прозорість у діяльності митниці. Впровадження електронного декларування, автоматизація перевірок та інтеграція митних баз даних з іншими державними органами дають змогу значно підвищити рівень ефективності роботи митних органів на регіональному рівні.

Одним із ключових факторів удосконалення є поліпшення взаємодії між митницею та іншими правоохоронними органами. Створення єдиної платформи для обміну інформацією між митною службою, податковими органами та правоохоронними структурами дозволить швидше реагувати на потенційні порушення та уникнути корупційних ризиків. Крім того, важливо запровадити

більш чітку систему моніторингу та контролю, що дозволить вчасно виявляти контрабанду та інші незаконні операції. Активне використання аналітичних інструментів на основі ризикоорієнтованих підходів дасть змогу зменшити кількість помилок і затримок у процесах митного контролю.

Для досягнення максимальних результатів необхідно також інвестувати в людський капітал митниці. Підвищення рівня професійної підготовки митників через тренінги та навчальні програми дозволить не лише покращити якість роботи, але й зменшити кількість випадків корупційних правопорушень. Удосконалення кадрової політики, створення стимулів для добросовісних працівників та забезпечення відповідних соціальних гарантій є важливими складовими в боротьбі з корупцією та зниженні ризиків неправомірних дій з боку митників. Підвищення мотивації співробітників митниці, включаючи адекватну винагороду за ефективну роботу та надання соціальних пільг, допоможе зміцнити професіоналізм та лояльність персоналу до державних інтересів.

Не менш важливим є покращення інфраструктури митниць, зокрема удосконалення пунктів пропуску та облаштування сучасних технічних засобів для здійснення митного контролю. Встановлення сканерів, відеоспостереження та інших високотехнологічних засобів допоможе знизити ризики для безпеки держави та мінімізувати можливості для контрабанди. Вдосконалення системи перевірки товарів через автоматизовані засоби перевірки зменшить вплив людського фактору, прискорить процеси митного оформлення та забезпечить більшу прозорість митних процедур.

Важливим аспектом є також стратегічне планування та моніторинг результатів діяльності митниці. Для забезпечення належного рівня ефективності необхідно постійно оцінювати поточну ситуацію, аналізувати проблеми та знаходити нові шляхи їх вирішення. Створення системи моніторингу результатів роботи митниці дозволить забезпечити контроль за виконанням поставлених завдань, вчасно коригувати стратегії та приймати необхідні заходи для досягнення оптимальних результатів.

Таким чином, для досягнення успіху в удосконаленні діяльності Одеської митниці необхідно комплексно підходити до вирішення проблем у різних аспектах її роботи. Впровадження інноваційних технологій, підвищення кваліфікації співробітників, покращення інфраструктури та зміцнення міжвідомчої співпраці дозволить не тільки покращити роботу митниці, а й підвищити рівень економічної безпеки України в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України 1996 рік. URL: <https://www.rada.gov.ua>
2. Митний кодекс України 2012 рік, № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення: 1.05.2025).
3. Закон України "Про внесення змін до Митного кодексу України у зв'язку з проведенням адміністративної реформи", 2019 рік, № 197-19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/197-19> (дата звернення: 1.05.2025).
4. Стаття 544. Призначення та основні завдання митних органів. URL: https://protocol.ua/amp/ua/mitniy_kodeks_ukraini_statyya_544/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 1.05.2025).
5. Особливості, цілі та завдання митної справи в Україні. URL: <http://www.customscontrol.in.ua/rozdil2/2-struktura-mytnoi-sluzhby-ta-funktsii-ii-strukturnykh-pidrozdiliv/22-osoblyvosti-tsili-ta-zavdannia-mytnoi-spravy-v-ukraini> (дата звернення: 1.05.2025).
6. Герчаківський С.Д. Митне адміністрування. *Навчально-метод. посібник*. Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ЗУНУ», 2020. 352 с.
7. Положення про Державну митну службу України: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 227. Офіційний вісник України. 2019. № 26. Ст. 900
8. Найденко О.Є., Тихомирова Д.В. Роль митних платежів у митній політиці України. *Гроші, фінанси і кредит*. 2021. Вип. 60. С. 180–185.
9. Сочка К.А. Митні платежі як джерело доходів державного бюджету України. *Економічний розвиток держави та регіонів в контексті сучасних інтеграційних процесів: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, м. Ужгород, 19–20 травня 2023 р.* Львів-Торунь : Liha-Pres, 2023. С. 108–111.
10. Дубовик О.Ю., Мартинюк І.В. Фіскальна ефективність митних платежів в Україні. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2021. № 1–2 (278–279). С. 30–36.

11. Офіційний сайт Одеської митниці Держмитної служби. URL: [Одеська митниця ДФС — Open Data Watchdog](#) (дата звернення: 1.05.2025).
12. Митний дайджест (2023 рік). URL: <https://ces.org.ua/customs-digest-2023/> (дата звернення: 1.05.2025).
13. Державна митна служба статистика та реєстри. URL: <https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri> (дата звернення: 1.05.2025).
14. Драганчук Ю. Українська митниця в горизонті-2030. *Мета – підготовка до вступу до Митного союзу та ЄС*. 2024. New Voise. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/strategichni-kroki-ukrajini-do-vstupu-v-yes-modernizaciyamitnoji-sistemi-do-2030-roku-50435058.html/1> (дата звернення: 1.05.2025).
15. Гетманцев Д. Кінець світу офшорів. *Дзеркало тижня*. 2019. URL: <https://zn.ua/ukr/business/kinec-svituofshoriv-299330.html> (дата звернення: 1.05.2025).
16. Гетманцев пояснив, чому на Митниці та у Податковій нема постійного керівництва. *Главком*. 2023. URL: <https://glavcom.ua/economics/finances/hetmantsev-pojasniv-chomu-na-mitnitsi-ta-u-podatkovij-nema-postijnohokerivnitstva-954862.html> (дата звернення: 1.05.2025).
17. Звягінцев С.Б. Навіщо митниці функції оперативно-розшукової діяльності і слідства? *Економічна правда*. 2024. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/02/21/710230/index.amp> (дата звернення: 1.05.2025).
18. Звягінцев С.Б. Митна реформа: Як Україна планує наздогнати ЄС? *Бізнес*. 2024. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/ukrajinska-mitnicya-sut-zmin-ta-reform-chogo-chekati-vid-novogo-mitnogo-zakonodavstva-yes-50427081.html>
19. Про оцінювання ефективності виконання завдань та функцій митницями. Наказ ДМСУ від 01.09.2023 № 541.
20. Алішкаускас В. Рух до митного союзу з ЄС: де Україна досягла успіху і що потрібно доробити. *Українська правда*. 2023. URL:

<https://www.eurointegration.com.ua/experts/2023/03/21/7158185/> (дата звернення: 1.05.2025).

21. Smart Logistics Network – спостерігаємо разом з інновації, міжнародної торгівлі, логістики та митної справи. 2024. URL: <https://t.me/smartlogisticsnet/1052> (дата звернення: 1.05.2025).

22. Пашко П.В., Пашко Д.В. Майбутнє митниці в інформаційному середовищі. *Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми та перспективи підприємницьких структур за умов нестійких процесів розвитку економіки»*. 17 травня 2024 р. Київ : НАУ, 2024. 157 с. С. 77–79.

23. Пашко П.В., Мирошніченко Г.Б. Штик Ю.В. Авторизований економічний оператор: шляхи розвитку, його вплив на процеси при митному оформленні, ризики застосування. *Наукові праці ДонНТУ. Серія Економічна*. 2024. № 1(29). С. 110–117.

24. Пашко П.В., Пашко Д.В. Нові митні інтереси країни та побудова системи їх забезпечення. матеріали дискусійної платформи: *Митниця в умовах війни та повоєнного стану : матеріали дискусійної платформи*. Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2022. 60 с. С. 27–32.

25. Кисельова О. М. та ін. Ефективність митної справи. Розділ «Механізм визначення ефективності здійснення митної справи та роботи митних органів» : звіт про НДР (проміжн.). *Державний науково-дослідний інститут митної справи (ДНДІМС)*. Київ, 2010. 242 с.

26. Баязітов Л. Майбутнє української митниці в умовах вступу України до ЄС. 2024. URL: https://www.mdoffice.com.ua/ua/aSNewsDic.getNews?dat=12042024&num_c=842307 (дата звернення: 1.05.2025).

27. Про необхідність повного перезавантаження митної служби та ліквідації «сірих» схем. Звернення Бізнес-асоціацій Української ради бізнесу. 2024. URL: <https://urb.org.ua/pro-neobhidnist-povnogo->

<perezavantazhennyamitno%d1%97-sluzhbi-ta-likvidaczi%d1%97-sirih-shem/> (дата звернення: 1.05.2025).

28. Пашко П.В. Митна безпека (теорія, методологія та практичні рекомендації): монографія. Львів : ІРД НАН України, 2019. 628 с.

29. Пашко П.В. та ін. Інноваційний розвиток бізнес-технологій суб'єктів підприємницької діяльності в соціально-орієнтованій економіці : остаточний звіт по НДДКР / НАУ; кер. Чумак О.В. Київ, 2024. 108 с.

30. Пашко П.В., Бережнюк І.Г. Захист митних інтересів як критерій оцінювання ефективності митних органів. Збірник тез науково-практичної заочної конференції. м. Хмельницький, 25 вересня 2014 року. Хмельницький: Державний науково-дослідницький інститут митної справи, 2014. 116 с. С. 6–9.

31. Пашко П., Пашко Д. Економічні механізми інфраструктурних змін структур контролю за рухом товарів в середині країни. міжнародна науково-технічна конференція "ABIA". Київ : НАУ, 2023. URL: <https://conference.nau.edu.ua/index.php/AVIA/AVIA2023/paper/view/9228/7765> (дата звернення: 1.05.2025).

32. Мінфін здійснює всі необхідні кроки для розвитку української митниці. Урядовий портал. 2024. URL: https://www.mdoffice.com.ua/ua/aSNewsDic.getNews?dat=20052024&num_c=844225. (дата звернення: 1.05.2025).

33. Караваєв Т., Калуга Н. Митна реформа ЄС: імплементація в Україні. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2024. № 1. С. 4–22.

34. Пашко П.В., Ченцов В.В., Мережко Н.В., Пашко Д.В. та ін. Митна справа України: підручник. Київ : Університет ДФС України, 2017. 442 с.

35. Пріцкер П. Україна перемагає обставини. Суспільні новини. 2024 URL: <https://suspilne.media/662974-ukraina-peremagae-obstavini-pricker-pro-zatrimku-z-dopomogou-ssa-investicii-v-ukrainu-ta-konfiskaciju-aktiviv-rf/> (дата звернення: 1.05.2025).

36. Пашко П.В., Шуляк В.П. Застосування елементів електронного декларування впровадження системи «Електронна митниця»: вітчизняний і

зарубіжний досвід впровадження електронного урядування. матеріали науково-практичної конференції. Київ : Майкрософт, 2018. 136 с.

37. Суворов В. Реформування в умовах війни. Чим унікальний досвід української митниці. DSnews. 2023. URL: https://www.dsnews.ua/ukr/blog/reformuvannya-v-umovah-viyni-chim-unikalniy-dosvid-ukrajinskoji-mitnici11122023-492248?fbclid=IwAR2t9grpjJfFcwLH9e1XXh_j4Pc6rVOKT4TgULDdDJfRTUSFU YlkJHhrxME (дата звернення: 1.05.2025).

38. Пашко П.В., Пашко Д.В. Нові митні інтереси країни та побудова системи їх забезпечення. *Митниця в умовах війни та повоєнного стану: матеріали дискусійної платформи. Дніпро: Університет митної справи та фінансів*, 2022. С. 60. С. 27–32.

39. Пріцкер П. Сполучені Штати заохочують уряд України збільшувати прибутки в першу чергу шляхом реформування митниці і боротьби із сірими ринками. *Укрінформ*. 2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubriceconomy/3890094-ak-zbilsiti-pributki-ukraini-pricker-kaze-so-ssa-radat-pocinati-ne-z-pidvisenna-podatki.html> (дата звернення: 1.05.2025).

40. Волік О.Ф., Кащєєва О.В., Дорда І.В. та ін. Митні інформаційні технології: навч. посіб. Київ : Знання, 2021. 391 с. С. 312–344.

41. Пашко П.В., Пашко Д.В. Майбутнє митниці в інформаційному середовищі. *Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми та перспективи підприємницьких структур за умов нестійких процесів розвитку економіки». 17 травня 2024 р. Київ : НАУ, 2024. С. 77–79.*